

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Demografický problém Afriky

Autor: Kateřina Kohoutová
Vedoucí BP: Ing. Zbyněk Kuna

© 2010 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Demografický problém Afriky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2010

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, kterým byl pan ing. Zbyněk Kuna, za jeho pomoc a odborný dohled nad vypracováním mé práce.

Demografický problém Afriky

Demographic problem of Africa

Souhrn:

Tato bakalářská práce se zabývá demografickým problémem Afriky a mnohými socio-kulturními a ekonomickými tématy, které jsou s populačním vývojem úzce spojeny a ovlivňují jeho chod.

Tato práce nejprve obecně charakterizuje Afriku dle geografie, rozdělení regionů a hospodářství. Následně se zaměří na demografický vývoj, strukturu obyvatelstva, válečné konflikty, migrace a urbanizaci.

Klíčová slova: Afrika, demografický problém, populace, populační vývoj, struktura obyvatelstva, válečné konflikty, migrace, urbanizace

Summary:

This bachelor work focuses on demographic problem of Africa and the main socio-cultural and economical topics, which are closely connected to the population development and have a major influence on its function.

This work will firstly characterize Africa by its geography, regions division and economy. Next part will aim at the demographic development, structure of population, war conflicts, migration and urbanization.

Key words: Africa, demographic problem, population, population development, structure of population, war conflicts, migration, urbanization

OBSAH

Souhrn.....	1
1. ÚVOD.....	4
2. CÍL PRÁCE A METODIKA.....	5
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	6
3.1 Demografie a základní pojmy	6
3.1.1 Hlavní prameny demografických dat '	9
3.1.2 Doplnující prameny	11
3.1.3 Další pojmy	12
4. CHARAKTERISTIKA AFRIKY.....	17
4.1 Základní charakteristika kontinentu	17
4.2 Hospodářství Afriky	19
4.3 Podnebí Afriky	24
4.4 Geografie a regiony Afriky.....	24
5. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ AFRIKY.....	27
5.1 Populace Afriky a demografický přechod	27
5.2 Struktura obyvatelstva afrického kontinentu	30
5.2.1 Struktura dle věku a pohlaví.....	30
5.2.2 Struktura dle vzdělání.....	32
5.2.3 Struktura dle etnicity	36
5.2.4 Struktura dle náboženského vyznání.....	37
5.3 Africké ozbrojené konflikty	38

5.4	Migrace.....	42
5.5	Urbanizace	45
6.	ZÁVĚR	48
7.	SEZNAM LITERATURY	49
8.	SEZNAM TABULEK.....	54
9.	PŘÍLOHY	55

1. ÚVOD

Pod pojmem Afrika si nejeden z nás představí kontinent plný bídy, chudoby, nemocí a válečných konfliktů, čelící problému přelidnění, klimatickým změnám apod. Státy subsaharské Afriky patří mezi nejchudší na světě. V padesáti třech zemích Afriky žije více než miliarda obyvatel, což tvoří téměř 15 % světové populace. Je třeba si uvědomit, že problémy Afriky mají globální dopad na celý svět a vyvinutý „západ“ by se měl aktivněji zapojit do dané problematiky, zvláště z hlediska udržitelného rozvoje.

Tato práce nejprve vymezí základní pojmy a demografické definice. Dále se zaměří na africký kontinent obecně, vymezí základní charakteristiky kontinentu ať už z hlediska geografického a regionálního či hospodářského. V oblasti ekonomiky tato práce upozorní na fakt, že Afrika se pro „západní“ mocnosti stává zajímavou a lukrativní tržní oblastí, oplývající nerostným bohatstvím. Hlavní část práce přiblíží současný demografický vývoj Afriky, demografický přechod, strukturu populace afrických zemí ať už z hlediska věku a pohlaví, vzdělání, etnicity či náboženského vyznání. Diverzita obyvatelstva, různé kulturní a tradiční zázemí spolu s nestabilní politikou afrických států, jsou příčinou mnoha ozbrojených konfliktů a válek, které významně ovlivňují demografickou podobu afrického světa. Válečné konflikty přispívají k vysoké úmrtnosti v daných oblastech a přeživší populace se, často v masovém měřítku, ocitá na útěku či v uprchlických táborech. Traumata, která tito lidé zažívají, se pak přenášejí na další generace, a tak ovlivňují chod celé společnosti. S tematikou válečných konfliktů úzce souvisí i migrační pohyby (v mnoha případech jsou migrace válečnými konflikty způsobeny). Migrace významnou měrou ovlivňují početní stav obyvatelstva na daném území, mimo jiné působí také nemalé problémy okolním státům, které příval nových příchozích nezvládají. Problematika migrací se prolíná s urbanizací. Zvyšující se míra urbanizace, kdy se lidé z rurálních oblastí stěhují do měst, zapříčiňuje vznik chudinských čtvrtí a slumů na předměstí.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této bakalářské práce je zmapovat a popsat jeden z velmi diskutovaných problémů současného světa. Je jím demografický problém Afriky. Toto téma je velmi aktuální, jak záhy v průběhu této práce zjistíme, protože na problémy populačního vývoje jsou těsně vázány i problémy z oblasti sociální, ekonomické, politické či kulturní. Díky globalizaci je celý svět čím dál více propojený a problémy rozvojových zemí nám nesmí být lhostejné, protože v rámci světové politiky a hospodářství se dotýkají i nás. Tato práce se zaměří nejprve na vymezení základních pojmů a definic demografie. Dále stručně charakterizuje africký kontinent jako celek, včetně geografického vymezení, popisu přírodních podmínek, územně-politického rozdělení světadílu a základních informací o hospodářství daných zemí. Afrika je synonymem bídy, chudoby a hladomoru, smrtelných epidemií a nemocí, válečných konfliktů a nestabilní politiky. Tyto a mnoho dalších faktorů dělají z Afriky nejméně vyvinutý světadíl na Zemi. Krutou realitu potvrzuje fakt, že 2/3 světově nejzaostalejších zemí leží právě v Africe.

Při psaní této práce byly informace získávány převážně sběrem a zpracováním sekundárních dat. Hlavní metodou bylo studium a analýza odborných knižních publikací, elektronických článků domácích i zahraniční zpravodajů, oficiálních dokumentů a zpráv neziskových či rozvojových organizací. Mnohé odborně zaměřené webové stránky také posloužily jako kvalitní zdroj dat. Z hlediska statistických údajů a politicko-regionálních dělení byly do následujícího textu použity materiály získané převážně ze statistických ročenek OSN, Světové banky a Population Reference Bureau. V různé míře byly použity metody analýzy, syntézy a komparace. V této práci jsou použita data kvantitativního i kvalitativního charakteru. Výsledná podoba tohoto textu mohla být nepřímo ovlivněna i množstvím dokumentárních filmů a televizních pořadů, které pomohly upřesnit představu o životních podmínkách na africkém kontinentě.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Demografie a základní pojmy^{1, 2}

Demografie je vědní obor, který se zabývá studiem reprodukce lidských populací. Název této vědy je odvozen z řeckých slov „demos“ (lid) a „grafein“ (psát, popisovat). *Jako vědní disciplína má své historické kořeny – stejně jako ekonomie a statistika – v 17. století ve škole politických aritmetiků. Jméno jí však dal až v polovině 19. století Francouz Achille Guillard. Demografie byla a je nazývána jmény jako populační věda, populacionistika, věda o obyvatelstvu.*³ V systému věd se demografie nachází na rozhraní oborů přírodovědných a společenských. Stav obyvatelstva značí údaje o jeho počtu, struktuře a rozmístění.

Objektem studia demografie jsou lidské populace. Populaci můžeme charakterizovat jako soubor lidí, mezi kterými dochází na určitém vymezeném území k reprodukci. Základem populace je její dlouhá existence na společném území.

Předmětem demografického studia je demografická reprodukce. Demografická reprodukce je přirozená obnova lidstva důsledkem rození a umírání. Tato obnova populace je označována jako přirozená měna nebo také přirozený pohyb obyvatelstva. Je třeba dát pozor na záměnu pojmu demografický vývoj a populační vývoj. Druhý zmiňovaný pojem v sobě totiž skrývá širší obsahový význam, který zahrnuje i pohyb obyvatelstva z hlediska území. Obnova geograficky omezené populace pak není ovlivněna pouze přirozenou reprodukcí, ale také migrací obyvatelstva (tzv. mechanická

¹ BÁBÍČKOVÁ, Alexandra, et al. [Http://www.demografie.info/](http://www.demografie.info/) [online]. Demografické informační centrum o.s., 2004-2009 [cit. 2009-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_odemografii=>>. ISSN 1801-291.

² ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

³ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

měna). Neméně důležitou formou pohybu obyvatelstva je také tzv. „sociální pohyb“, který je daný změnami sociálních znaků (sociální příslušnost, povolání, rodinný stav apod.).

S demografickou reprodukcí jsou spojeny důležité momenty v lidském životě, nazýváme je **demografické události** (jevy). Mezi základní se řadí narození, úmrtí a potrat. Patří sem ale i zdánlivě nedemografické jevy, které jsou povahy biologické, sociální i hospodářské. Jsou to například uzavírání sňatků a jejich rušení, ovdovění, nemoci a další. Pro snazší evidenci a vyhodnocení, se tyto události studují jako hromadné jevy, nikoli jako individuální události v životě jedince. Dané jevy se pak upraví do procesů, *kteřé jsou v české demografické terminologii označovány výrazy ukončenými koncovkou -nost, nebo -vost (porod-nost, úmrt-nost, sňateč-nost, rozvodovost, potrato-vost...).*⁴ V případě, že jde o termíny převzaté z cizích jazyků, používá se koncovka -ita (natal-ita, mortal-ita, nupcial-ita...). Tyto procesy jsou následně analyzovány a hledají se důležité charakteristiky jejich vývoje (pravidelnost, kolísání apod.)

Demografické jevy nejsou izolované, ale prolínají se s ostatními procesy v životě člověka. Procesy neustále ovlivňují hlavně zákonitosti biologické, sociální, ekonomické či geografické.

Na základě různých kritérií lze vymezit demografické subdisciplíny, z nichž nejznámější jsou:

Demografická analýza se zabývá rozbořem jednotlivých složek demografické reprodukce, tj. úmrtností (spojené s nemocností), porodností, potratovostí, sňatečností a rozvodovostí. Demografická analýza ve svém studiu vychází ze základní datové dokumentace a údaje dává do vzájemných vztahů a souvislostí. Výsledkem jsou pak demografické ukazatele (tj. všechna data, která mají souvislost s procesy demografie).

⁴ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha : CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

Při analýze je používána také řada kvantitativních ukazatelů, které se běžně využívají ve statistické nebo matematické terminologii. Jsou to například: indexy, podíly, poměry, míry, součinitele, koeficienty a další.

V demografii můžeme použít vhodné univerzální metody, stejně jako v jiných vědních oblastech. **Demografická metodologie** zahrnuje demografickou statistiku, matematickou demografii, demografické modely apod. Úzce navazuje na ostatní metodologické obory, jakými jsou např. statistika, matematika, logika a teorie pravděpodobnosti. Široké použití a dlouhou tradici má v demografii vytváření různých modelů.

Teoretická demografie v teorii zobecňuje pravidelnosti a zákonitosti vývoje daných populací. Na základě získaných poznatků formuluje různé hypotézy, které lze zahrnout do demografické teorie, např. teorii demografické revoluce, populačního optima, apod.

Historická demografie se zabývá vyhledáváním historických pramenů, které budou vhodné pro studium historických populací. Z použitých pramenů je pak pro konkrétní populaci možno ověřit populační teorie a vymýšlet nové hypotézy.

Paleodemografie je součástí historické demografie a svým působením zasahuje do oboru antropologie. Jak už název napovídá, zabývá se výzkumem archeologických nálezů a kosterních pozůstatků, na jejichž základě pak probíhají demografické rozbory pravěkých populací.

Regionální demografie studuje demografické procesy z hlediska regionálních podobností a rozdílů. Zkoumané regiony mohou být vymezeny buď na základě administrativních hranic (administrativní jednotky různého řádu, tj. např. okres, kraj, stát, skupina států), nebo na základě své demografické homogenity. Regionální demografie úzce souvisí s geodemografií a geografií obyvatelstva, která se zabývá vývojem rozmístění a migrací obyvatelstva.

Charakteristickým znakem pro demografii je demografická struktura obyvatelstva, tj. struktura obyvatelstva podle věku a pohlaví. Třídění dle věku a pohlaví je v zásadě založeno na biologických znacích každého člověka. Struktura těchto procesů se

navzájem liší. Tak například míra úmrtnosti je různá v různém věku (se stářím se zpravidla míra úmrtnosti zvyšuje), tak se liší i úmrtnosti mezi ženami a muži. Věk a pohlaví jsou na sobě zároveň velmi úzce závislé, a to nejen ve vztahu k úmrtnosti, ale i nejzákladnější lidské činnosti – reprodukci. Na věku a pohlaví totiž závisí i míra plodnosti mužů a žen v daném věku.

Nesmíme také opomenout, že kromě čistě biologických parametrů, jsou na demografické struktuře závislé i mnohé ekonomické a sociální jevy. Jsou jimi například produktivita, ekonomická aktivita, spotřeba, invalidita, úrazovost, nemocnost a jiné.

Pro zjištění demografického stavu na daném území nám slouží různé zdroje dat.

Za **prameny demografických dat** se považují v zásadě všechny prameny běžné demografické statistiky i výsledky speciálních výběrových šetření. Prameny demografických dat poskytují údaje pro analýzu procesu demografické reprodukce včetně hodnocení demografických změn v souvislosti se změnami v sociální, ekonomické, a politické oblasti.

3.1.1 Hlavní prameny demografických dat^{5, 6}

Sčítání lidu je záznamem okamžitého stavu obyvatelstva, popisem struktury obyvatelstva podle různých faktorů. Provádí se ve světovém měřítku zhruba každých deset let. Historicky nejstarší sčítání lidu se objevilo již před tisíci lety. Běžná evidence, jak ji známe dnes, se však provádí přibližně od 18. století. K evidenci obyvatelstva jsou často připojovány i soupisy domů, bytů či průmyslových a zemědělských závodů.

⁵ BÁBÍČKOVÁ, Alexandra, et al. [Http://www.demografie.info/](http://www.demografie.info/) [online]. Demografické informační centrum o.s., 2004-2009 [cit. 2009-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_odemografii=>>. ISSN 1801-291.

⁶ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

Evidence přirozené měny a evidence migrací (evidence pohybu obyvatelstva) zobrazuje procesy, které v populaci probíhají, tzn. přirozená reprodukce, migrace apod.).

Základem pro běžnou evidenci přirozeného pohybu obyvatelstva je povinná registrace všech narození, úmrtí a sňatků na příslušných úřadech. Kromě toho jsou započítávány i statistiky o potratech a rozvodech, které zprostředkují zdravotnická a soudní zařízení.

Zdroji údajů pro vnitřní migraci jsou přihlášky k trvalému pobytu. *Běžná evidence sleduje počet stěhování v daném období, nikoliv počet osob, které se v daném období stěhovaly.*⁷ Přestěhovaní lidé mohli měnit bydliště vícekrát ve stejném období. Většinou tedy počet stěhování přesahuje počet stěhovaných osob. Přesný počet osob pak pomáhají určit upřesňující informace o narození, místu pobytu k určitému datu v minulosti, místu pobytu při posledním sčítání apod.

Složitější je evidence zahraniční migrace. Problémem bývá přesně sledovat počet přistěhovalých a zvláště pak vystěhovalých. Počet přistěhovalých se snadněji eviduje, protože jsou povinni požádat o povolení k trvalému pobytu. Spolehlivější informace o vystěhovalcích pak vyplňují statistiky ostatních zemí (které je registrují jako přistěhovalce). Současným světovým problémem je jev ilegální migrace, násilných odsunů obyvatel a hromadných útěků celých etnik ze svých domovů (zvláště pak na africkém kontinentě).

Populační registr obsahuje vlastnosti obou předchozích pramenů. Plní úlohu soupisu stavu i registrace událostí. Jeho podstatou je soustředění všech údajů o jednotlivci, dále registrace událostí jako změn stavu jednotlivců a bilancování změn struktury celých souborů obyvatelstva.

⁷ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha : CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

3.1.2 Doplňující prameny⁸

Ukazatele **evidence nemocnosti** nelze zahrnout na celou populaci, jelikož je kompletně sledováno jen několik závažných nemocí. Přesnější evidence je možno dosáhnout u ekonomicky aktivního obyvatelstva (také u pracujících důchodců, u kterých jsou záznamy o ukončení pracovní neschopnosti). Statisticky získané údaje o nemocnosti neumožňují detailní územní pohled (nemocnost se sleduje podle místa zdravotnického zařízení či dle bydliště nemocného) ani informace o vývoji zdravotní situace. Kvalita dat navíc může být ovlivněna nepřesným určením nemoci.

Výběrová šetření obvykle doplňují sčítání lidu nebo evidenci demografických událostí. Výběrová šetření jsou pohotová a málo nákladná.

Historické prameny slouží při historické demografii při studiu vývoje populace v minulosti.

⁸ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

3.1.3 Další pojmy

Genocida – slovo genocida vzniklo z řeckého slova *genos* („rod“, zde ve smyslu „národ“) a latinského kořene *cida* (který se překládá jako „vrah“). Pojem genocida poprvé použil Raphael Lemkin ve své publikaci z roku 1944 s názvem *Axis Rule in Occupied Europe*.⁹

První oficiální definování genocidy bylo schváleno na Valném shromáždění OSN 11. prosince 1946.: „*Genocida je upřením práva na život celým skupinám lidí, stejně jako je vražda upřením práva individua na život; takové upření otřásá lidským svědomím a působí velké ztráty lidstvu, které takto přichází o kulturní a další přínosy těchto skupin a je v rozporu s mravním zákonem, jakož i s duchem a cíli Spojených národů. /.../ Stíhání zločinu genocidy je záležitostí mezinárodního zájmu. V důsledku toho Valné shromáždění potvrzuje, že genocida je zločinem z oblasti mezinárodního práva, který civilizovaný svět odsuzuje, a za který jeho hlavní původci a jejich spoluviníci, ať už to jsou soukromé osoby, hodnostáři či státníci, musí být potrestáni, ať už jednají z důvodů rasových, náboženských, politických či z jiných motivů; vyzývá členské státy, aby podnikly legislativní opatření k předcházení a stíhání tohoto zločinu; doporučuje zorganizovat mezinárodní spolupráci států kvůli rychlejšímu přijetí preventivních opatření proti zločinu genocidy i kvůli usnadnění jeho stíhání, a za tímto účelem pověřuje Hospodářskou a sociální radu, aby podnikla studie nezbytné pro zpracování návrhu úmluvy o zločinu genocidy, který bude předložen Valnému shromáždění na jeho příštím zasedání.*“¹⁰

⁹ LEMKIN, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe* [online]. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944 [cit. 2010-03-10]. Genocide, Dostupné z WWW: <<http://www.preventgenocide.org/lemkin/AxisRule1944-1.htm>>.

¹⁰ TERNON, Yves. *Genocidy XX. století: Zločinný stát*. Praha. 1997. 358 s. cit. dle MATOUŠEK, Jiří. *Genocidy 20. století*. 2009. 50 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého. Dostupné z WWW: <http://development.upol.cz/soubory/studium/bp/2009/2009_Matousek.pdf>.

Demografický přechod – někdy též nazýván demografická revoluce či demografická tranzice, je proces rapidní změny v charakteristikách demografie společnosti. Tyto přechody nejčastěji způsobuje silný pokles míry porodnosti nebo silný pokles míry úmrtnosti. Přesně a srozumitelně se dá pojem definovat jako: „... převratnou a v celé historii lidstva ojedinělou přeměnu charakteru demografické reprodukce, která je ve svém výsledku nejzřetelněji patrná ve změnách v úrovni úmrtnosti, porodnosti a ve věkové struktuře jednotlivých populací.“¹¹

Demografický vývoj je ovlivňován mnoha vnějšími faktory. V klidných dobách, kdy obyvatelům nehrozí žádné extrémní nebezpečí, roste pomalu jejich počet a zůstává stabilní, bez velkých výkyvů. Naopak v dobách hladomorů, válek a epidemií se počet obyvatel znatelně redukuje a úmrtnost bývá mnohem vyšší než porodnost.

Obvykle se demografický přechod pro přehlednost dělí do tří a více fází.

Za **první fázi** přechodu se zpravidla označuje období, ve kterém se míry natality i mortality pohybují ve vysokých a stabilních hodnotách. To znamená, že v tomto období se rodí přibližně stejně lidí, jako umírá. Tato fáze je pro lidskou populaci v rámci historie nejobvyklejší a provázela ji po většinu jejího fungování, převážně do doby před průmyslovou revolucí.¹²

Následuje **druhá fáze** tranzice. Je to období, kdy postupně klesá míra úmrtnosti a míra porodnosti se naopak stabilizuje či klesá pomaleji. To znamená, že ve výsledku je přirozený populační přírůstek vyšší, tedy počet lidí stabilně stoupá. Pokles úmrtnosti může mít několik příčin. Mezi hlavní faktory patří ekonomická situace a také úroveň zemědělství a průmyslu v dané zemi. Snížení měr úmrtnosti je spojeno s pokrokem ve

¹¹ PAVLÍK, Zdeněk, RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, ŠUBRTOVÁ, Alena. *Základy demografie*. 1. vyd. Praha. 1986. 736 s.

¹² CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie: demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

výživě, hygieně, ve stabilitě vlády, v lékařských technologiích a tak dále.¹³ V Evropě došlo k druhé populační přechodové fázi v 18. století nástupem zemědělské a průmyslové revoluce ve Velké Británii. Tyto revoluce s sebou přinesly modernizaci zemědělské techniky (mlátičky, ruchadla, parní pluh, žací stroj apod.). V současné době se v této fázi nacházejí země jako Jemen, Afghánistán, oblast Palestiny, Bhútán, Laos a většina subsaharské Afriky, vyjma Jihoafrické republiky, Zimbabwe, Botswany, Svazijska, Lesotha, Namibie, Keni a Ghany, které jsou už ve stádiu posunu do třetí fáze.¹⁴

Přírodní zákony zpravidla zabraňují přemnožení živočišného druhu. Tak by se dala označit i **třetí fáze** přechodu, která dává vzniknout jakési zpětné rovnováze, při které dochází k postupnému poklesu porodnosti a stabilizaci hodnot úmrtnosti. Tuto fázi dávají do pohybu mnohé příčiny, i když některé z nich mohou být spekulativní. Jednou z nich může být urbanizace, která mění postoj k tradičním hodnotám zahrnujícím plození potomků jinak typickým pro rurální oblasti. Někteří demografové, jedním z nich byl například Dirk J. van de Kaa,¹⁵ se domnívají, že určitou roli zde hraje i snížení úmrtnosti kojenců a dětí do pěti let. Ve své práci naznačuje, že pokles dětské úmrtnosti vyvolal snížení porodnosti. Když měli rodiče méně dětí, byla větší pravděpodobnost, že se jich více dožije dospělosti. V rurálních oblastech, kde plození dětí znamenalo zabezpečení pohodlí ve stáří (dospělí potomci měli zpětně zajistit starým rodičům finanční zabezpečení), si lidé uvědomovali, že stačí méně dětí, které se o ně budou schopné ve stáří postarat. V této otázce je mohl utvrdit i fakt, že méně

¹³ HAGGETT, Peter. *Geography : A Global Synthesis*. London : Prentice Hall, 2001. 864 s. ISBN 978-0582320307. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

¹⁴ CALDWELL, John C., et al. *Demographic Transition Theory*. Dordrecht, The Netherlands : Springer, 2006. 418 s. ISBN 1-4020-4373-2. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

¹⁵ VAN DE KAA, Dirk J. Anchored Narratives : The Story and Findings of Half a Century of Research into the Determinants of Fertility . *Population Studies : A Journal of Demography* [online]. 1996, is. 50 [cit. 2010-02-22], s. 389-432 .

potomků znamenalo méně finančních výdajů, tedy větší jistota do budoucna. Na lepší finanční situaci se váže i možnost kvalitního vzdělání a tedy lepšího společenského postavení.

Na pokles porodnosti má jistě vliv i vzdělání a společenské postavení ženy, která přestává mít hlavní a jedinou funkci matky, ale začíná chodit do zaměstnání, takže na výchovu dětí zbývá méně času. Čím větší váhu role ženy ve společnosti měla, tím se přetvářela i funkce rodiny, kdy manželé začali počet dětí plánovat a omezovat tak vědomě velikost rodiny. V současnosti je pravděpodobně hlavní příčinou klesání porodnosti vývoj a používání antikoncepčních prostředků, společně se změnou rodinných hodnot, vztahujících se k počtu dětí.

Čtvrtá fáze se dá charakterizovat slovy Petera Haggetta jako *perioda, ve které se míry porodnosti a úmrtnosti stabilizují na nízké úrovni; populace je následně stacionární*.¹⁶ Tato fáze se týká zemí, které si již prošly předchozími třemi fázemi, a jejichž početní stav se stabilizuje. Patří sem hlavně vyspělé státy takzvaného „západu.“ Rizika, která sebou tato fáze přináší, jsou následující. Rodí se málo dětí, lidé se dožívají vysokého věku a populace znatelně stárne, což s sebou nese komplikace pro ekonomicky aktivní generaci, která musí starší generaci, ve formě sociální a zdravotní péče, zabezpečit. Vyhlídky do budoucna nejsou v tomto ohledu příliš dobré a hrozí demografická krize, kdy lidé v produktivním věku nebudou schopni tuto situaci zvládnout.

Státy, které zahrnujeme do 4. fáze tranzice jsou USA, Kanada, Argentina, Austrálie, Nový Zéland, většina Evropy, Bahamské ostrovy, Portoriko, Trinidad a Tobago, Brazílie, Srí Lanka, Jižní Korea, Singapur, Írán, Čína, Turecko, Severní Korea, Thajsko a Mauricius.¹⁷

¹⁶ HAGGETT, Peter. *Geography : A Global Synthesis*. London: Prentice Hall, 2001. 864 s. ISBN 978-0582320307. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

¹⁷ CALDWELL, John C., et al. *Demographic Transition Theory*. Dordrecht, The Netherlands : Springer, 2006. 418 s. ISBN 1-4020-4373-2. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

Přestože původní demografický model populačních přechodů má jen 4 fáze, existují teoretici, kteří považují **pátou fázi** za nezbytnou. Stále se snižující porodnost v některých oblastech se totiž dostala do takové situace, kdy celková míra fertility není dost vysoká na to, aby obnovovala dostatečným tempem populaci v dané oblasti. Tento jev se vyskytuje v rozvinutých zemích, kde je odhadovaný počet dětí na jednu ženu v plodném období (15 - 49let) méně než 2,1. Ale tento kritický práh může být i 3,3 dítěte na jednu matku a to v rozvojových zemích, kde je vysoká úmrtnost. Většina států východní Evropy má vyšší míru úmrtnosti než míru porodnosti.

4. CHARAKTERISTIKA AFRIKY

4.1 Základní charakteristika kontinentu

Afrika je druhým největším kontinentem na Zemi (v případě, že jsou Severní a Latinská Amerika brány jako dva samostatné kontinenty). Celková rozloha (včetně ostrovů) je přes 30,2 milionů km², čímž tvoří více než pětinu celkové pevniny na Zemi. Afrikou prochází rovník a rozděluje kontinent na severní a jižní část. Afrika je obklopena oceány, na východě Indickým a na západě Atlantickým. Na severu Afriku odděluje od Evropy Středozemní moře.¹⁸

Nejsevernějším bodem kontinentu je Bílý mys (arab. Ra's al Abyad), který se nachází v Tunisku (37°20'49" sev. šířky, 9°44'42" vých. délky). Nejjižnější místo Afriky bychom našli asi 170 km od Kapského města, kde dosahuje 34° 49' jižní šířky a 20° 00' východní délky, a nazývá se Štřelkový mys. Prochází jím poledník, který pomyslně rozděluje Atlantský a Indický oceán. Nejzápadnějším bodem je Zelený mys ležící v Senegalu nedaleko od hlavního města Dakaru (14°44'41" sev. šířky, 17°31'13" záp. délky). Ras Hafun je pak bodem nejvýchodnějším a nalézá se v Somálsku v zeměpisných souřadnicích 10°26'38" sev. šířky, 51°24'40" vých. délky.¹⁹

O původu názvu Afriky existuje několik etymologických teorií. Podle jedné z nich získala Afrika své jméno podle berberského kmene Afrigi (také Afridi), který sídlil v oblasti kolem Kartága (dnešní Tunisko). Jménem Africa označili svou provincii Římané, když v Třetí punské válce (149 – 146 BC) dobyli původní fénické území Kartága.

Archeologické nálezy napovídají, že to byla s velkou pravděpodobností právě Afrika, kde se vyvinul tvor zvaný člověk. Často se jí také přezdívá „kolébka života“.

¹⁸ SAYRE, April Pulley. *Africa*, Twenty-First Century Books, 1999. 64 s. ISBN 0-7613-1367-2.

¹⁹ HABEEB, William Mark. *Africa: Facts & Figures*, 2005. 87 s. ISBN 978-1590848173.

Jedním z nejvýznamnějších paleoantropologických nalezišť je Olduvajská rokle na keňsko-tanzanijském pomezí. Afrika je nejspíše původní domovinou předchůdce člověka - australopitheců. Nejvýznamnějšími nalezišti v Africe jsou Hadar v Etiopii, jezero Turkana v Keni a zmíněná Olduvajská rokle.²⁰

Na africkém kontinentu rozděleném do 61 oblastí v současnosti žije podle záznamů OSN asi 1 miliarda lidí (2009), což znamená, že obyvatelstvo Afriky tvoří asi 14,72 % světové populace. Nepočítaje spornou oblast západní Sahary, tvoří africký kontinent 53 států včetně Madagaskaru a různých přilehlých souostroví. Již zmíněných 53 států jsou členy Africké unie (AU nebo také UA), která byla založena v roce 2002 jako nástupce předešlé Organizace africké jednoty (OAU). Centrum AU se nachází v Addis Abebě v Etiopii. Hlavními cíli Africké unie je zvýšit a následně udržet politickou a socioekonomickou integraci všech států kontinentu, podporovat a obhajovat společné postoje a názory zemí a jejich obyvatel, dosáhnout míru a bezpečí v zemi, podporovat demokratické instituce, podporovat dobrou vládu a postarat se o dodržování lidských práv. Nejvyšší orgán AU odpovědný za nejdůležitější rozhodnutí se nazývá Shromáždění, které tvoří hlavy všech členských států Afriky. Druhý nejdůležitější orgán je Panafrický parlament, ve kterém má zastoupení pět zvolených poslanců z každého státu, celkem jich zasedá 265. Byl založen v roce 2002 a plní funkci poradní ve spolupráci se Shromážděním hlav států.²¹

²⁰ ZÁHOŘÍK, Jan. *Etnologie Afriky* [online]. 2006 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.ksa.zcu.cz/studium/podklady-kfs/ea/P%FDedn%A0%E7ky%201-4.pdf>>.

²¹ *African Union* [online]. 2006 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.africa-union.org/>>.

4.2 Hospodářství Afriky

I přes to, že Afrika oplývá hojnými přírodními zdroji, zůstává nejchudším a nejzaostalejším světadílem na Zemi. Mezi důvody ovlivňující slabou ekonomiku může patřit šíření smrtelných chorob a virusů (zvláště pak HIV a malárie), zkorumpovaní představitelé států, kteří se v mnoha případech podíleli na hrubém porušování lidských práv a svobod.²² Další příčinou nefunkčního hospodářství je selhání centrálního plánování, vysoké procento negramotnosti obyvatel a v neposlední řadě neustálé válečné konflikty mezi jednotlivými kmeny a milicemi, kde síla konfliktu graduje od guerillových válek až po genocidu. Ze zprávy OSN (Human development report) za rok 2009, je 25 nejméně rozvinutých států právě z Afriky.²³

Chudoba, nevzdělanost, podvýživa a nedostačující zásoba pitné vody, špatná hygiena, špatná zdravotní péče, to jsou problémy, s jakými se každodenně potýká většina africké populace. V srpnu r. 2008 oznámila Světová banka změnu globálních ukazatelů chudoby z původního 1 \$/na den na 1.25\$/na den. Nové statistiky potvrzují, že subsaharská Afrika byla ve snižování chudoby tím nejméně úspěšným regionem světa (1.25\$/na den).²⁴ V 1981 žilo v chudobě asi 50 % populace (cca 200 milionů lidí), přičemž procento v roce 1996 vzrostlo na 58 % obyvatelstva a opět kleslo rokem 2005 zpět na 50 % (cca 380 milionů lidí). Průměrný chudý člověk v subsaharské Africe musí přitom vyžít s asi 70 centy na den, což je méně, než měl v roce 1973.²⁵ Vzrůstající chudoba v některých oblastech je z části přisuzována neúspěšným ekonomickým

²² SANDBROOK, Richard. *The politics of Africa's economic stagnation*, Cambridge University Press, 1985. 180 s. ISBN 9780521319614.

²³ UNDP. *Human Development Reports* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Human Development Report 2009. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/>>.

²⁴ *Research at the World Bank* [online]. August 26, 2008 [cit. 2010-02-24]. World Bank Updates Poverty Estimates for the Developing World. Dostupné z WWW: <<http://go.worldbank.org/C9GR27WRJ0>>.

²⁵ United Nations. *Economic and Social Council : Economic report on Africa 2004: unlocking Africa's potential in the global economy* [online]. 2004-5-12 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/Depts/rcnyo/newsletter/survs/ecasurv2004.doc>>.

programům, které byly řízeny zahraničními společnostmi a vládami cizích států. Větší vinu na kritické situaci však nese spíše domácí vládní politika než vnější faktory.

Od roku 1995 do roku 2005 míra ekonomického růstu vzrostla o 5 %. V některých státech se dařilo lépe, zvláště pak v Angole, Súdánu a Rovníkové Guinee. Každá z těchto tři zemí totiž začala v poslední době těžit ropu nebo rozšířila těžební kapacitu. Africký kontinent v současnosti skýtá přibližně 90 % světových zásob kobaltu, 90 % zásob platiny, 50 % zásob zlata, 98 % světových zásob chromu, 70 % veškerého tantalitu, 64 % manganu a třetinu zásob uranu na světě.²⁶ Demokratická republika Kongo (DRK) má na svém území 70 % světových zásob coltanu²⁷, který je nedílnou složkou malých elektronických součástek mobilních telefonů, DVD přehrávačů, notebooků a dalších elektronických přístrojů. Export coltanu z východního DRK na evropský a americký trh, podle expertů výrazně finančně podporuje současný konflikt v Demokratické republice Kongo, humanitární organizace Dan Church Aid tvrdí, že většina financí, která udržuje občanské války v Africe, zvláště pak v DRK, je přímo propojená se zisky z prodeje coltanu. DRK má také více než 30 % světových zásob diamantů.²⁸ Guinea exportuje největší množství bauxitu.

V posledních letech udržuje stále pevnější vazby s Afrikou Čínská lidová republika. V roce 2007 čínské společnosti investovaly do Afriky celkem 1 miliardu amerických dolarů a vzájemný obchod dosáhl asi 73 miliard dolarů, což je sedminásobný vzrůst od roku 2000. V roce 2008 pak dle China Daily překročil sto miliard dolarů, což představuje více než třetinový nárůst oproti roku předchozímu. *Čína v současné době obchoduje s 53 africkými zeměmi. Objem přímých investic*

²⁶ SWAIN, Jon. *Times online* [online]. 2008-2-10 [cit. 2010-02-24]. Africa, China's new frontier. Dostupné z WWW: <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/africa/article3319909.ece>>.

²⁷ WINTER, Joseph. *BBC News* [online]. 2006-11-16 [cit. 2010-02-24]. DR Congo poll crucial for Africa. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/5209428.stm>>.

²⁸ WINTER, Joseph. *BBC News* [online]. 2006-11-16 [cit. 2010-02-24]. DR Congo poll crucial for Africa. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/5209428.stm>>.

*plynoucích z Číny do Afriky dosáhl loni 7,8 miliardy dolarů (2009), což je desetina celkových čínských investic směřujících do zahraničí.*²⁹

Příliv podnikatelů z Číny, Tchaj-wanu a Hongkongu významně ovlivňuje i trh práce. Podnikání v některých afrických státech je výhodné vzhledem k daňovým úlevám. Například v Lesothu zaměstnávají dnes textilky asijských podnikatelů nejvíce lidí. Dle úředních statistik v nich pracuje na 40 tisíc zaměstnanců. Do Lesotha se za majiteli továren stěhují i jejich rodiny, nyní tam oficiálně žije kolem pěti tisíc Číňanů. Tvoří tak pouze čtvrtinu procenta dvoumilionové populace. Číňané patří k nejúspěšnějším lesothským podnikatelům, což je důvodem stále rostoucí averze vůči nim.³⁰

Přibližně 52 % ekonomicky aktivní populace pracovalo v roce 2008 na africkém kontinentě v zemědělství.³¹ Moderní agrotechnika je používána jen výjimečně, většinou u zámožných farmářů. V drtivé většině lidé obdělávají půdu stejně, jako naši předci, tedy základními nástroji jako je motyka či dřevěný pluh. V savanách a tropických lesích se často používá technika žďáření. Rolníkům ztěžují práci extrémní sucha, nálety sarančí, povodně či eroze půdy. V rovníkové Africe je nejrozšířenější plodinou maniok a dále i jinde po kontinentě pěstovaná kukuřice a proso. Tradičně tu chovají dobytek, jehož množství je v rovníkové oblasti omezováno kvůli mouše tse-tse, přenášející spavou nemoc. Na severu kontinentu v muslimských oblastech je rozšířen chov ovcí.³²

Afrika je na posledním místě z hlediska ukazatelů HDP na obyvatele (per capita). HDP je celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na

²⁹ MENZELOVÁ, Kateřina. Vraťte se domů! : V rozvíjejících se zemích, kde Peking mohutně investuje, propukají protičínské nálady. *Euro.cz : ekonomický zpravodaj* [online]. 2010 [cit. 2010-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=20466>>.

³⁰ POLITZER, Malia. *Migration Information Source* [online]. August 2008 [cit. 2010-02-24]. China and Africa: Stronger Economic Ties Mean More Migration . Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=690>>.

³¹ Food and Agriculture Organization of the United Nations. *FAOSTAT* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. PopStats. Dostupné z WWW: <<http://faostat.fao.org/site/550/default.aspx#ancor>>.

³² SKOKAN, Ladislav, et al. *Hospodářský zeměpis 1*. Praha : Fortuna, 2003. 136 s. ISBN 80-7168-861-4.

určitému území. Tento ukazatel se používá v makroekonomii pro určování výkonnosti ekonomiky států. Následující tabulka z *World Economic Outlook Database* zobrazuje statistická data HDP v průběhu let 2007, 2008, 2009 a odhad pro rok 2010.

Tabulka č. 1 - HDP Afriky (roky 2007, 2008, 2009, 2010)

Oblast	Předmět popisu	Jednotka	rok 2007	rok 2008	rok 2009	rok 2010
AFRIKA	HDP, konstantní ceny	Roční % změna	6,255	5,183	1,694	4,028
	HDP založeno na paritě kupní síly (PPP) na obyvatele	Mezinár. dolar	2 369,8	2 485,2	2 506,1	2 585, 4
	Hrubé národní úspory	% HDP	27, 4	27, 8	22, 1	23, 7

Zdroj: *International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2009*³³

Z hlediska růstu hrubého domácího produktu Afriky jsou odborníci pro letošní rok 2010 optimističtější, než tomu bylo v roce 2009, kdy byl růst HDP kolem 4 %. Donald Kaberuka, prezident African Development Bank (AfDB), v prosinci 2009 oznámil, že se kontinent pomalu zotavuje z globálního úpadku a hrubý domácí produkt by měl v roce 2010 stoupat o 5,5 – 6 %.³⁴

Srovnání ukazatelů HDP (tedy ekonomické síly) za rok 2008 ukazuje tabulka č. 2. Dvojitá čára odděluje 5 nejvyspělejších států světa od vybraných států Afriky. Na první pohled jsou vidět značné rozdíly.

Srovnání HDP/obyvatele z roku 2008 podle regionů a populace pak zobrazuje tabulka č. 3.

³³ *International Monetary Fund* [online]. October 2009 [cit. 2010-03-10]. World Economic Outlook Database. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/index.aspx>>.

³⁴ Reuters & ATGN. *Africa the Good News* [online]. 2009-12-8 [cit. 2010-03-10]. Africa GDP to grow 5.5 - 6% in 2010: AfDB. Dostupné z WWW: <<http://www.africagoodnews.com/economy/africa-gdp-to-grow-55-to-6-in-2010-afdb.html>>.

Tabulka č. 2 – HDP Afriky (2008) ve srovnání s vybranými státy světa

Hrubý domácí produkt v roce 2008		
Pořadí	Země	Milióny US dolarů
1	Spojené státy	14 204 322
2	Japonsko	4 909 272
3	Čína	4 326 187
4	Německo	3 652 824
5	Francie	2 853 062
60	Angola	83 383
79	Keňa	34 507
102	Ghana	16 123
119	Republika Kongo	10 699
138	Niger	5 354
152	Togo	2 823
153	Svazijsko	2 618
154	Středoafriická republika	1 97
159	Lesotho	1 622
167	Džibuti	875

Zdroj: World Development Indicators database, World Bank, 2009³⁵

Tabulka č. 3 – Srovnání HDP/obyvatele (2008) podle regionů a populace

Region/oblast	HDP za rok 2008 (miliardy USD)	Počet obyvatel v roce 2008 (miliony)	HDP za rok 2008 na obyvatele (USD)
Východní Asie & Pacifik	5658,3	1931,2	2 631
Evropa & Centrální Asie	3860,6	441,3	7 418
Latin. Amerika & Karibik	4247,1	565,3	6 780
Střední Východ & Sev. Afrika	1117,2	324,8	3 242
Jižní Asie	1531,5	1542,9	986
Subsaharská Afrika	987,1	818	1 082

Zdroj: The World Bank³⁶

³⁵ World Bank. *The World Bank* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Gross domestic product 2008. Dostupné z WWW: <<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf>>.

³⁶ World Bank. *The World Bank* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Key Development Data & Statistics. Dostupné z WWW: <<http://go.worldbank.org/1SF48T40L0>>.

4.3 Podnebí Afriky

Afrika je nejteplejším světadílem světa. Světadíl se rozkládá na obou stranách rovníku. Většina kontinentu leží v tropickém pásu, kde je průměrná roční teplota 25°C. Dvě třetiny světadílu pokrývají pouště a savany. Nejsevernější a nejjižnější cíp Afriky spadá do klimatu subtropického. V tropickém pásu v rovníkové oblasti je celoroční vlhké a horké prostředí vnitřních tropů, dochází tu k tzv. obdobím dešťů a sucha. Vegetaci v této části tvoří deštné pralesy pokrývající pobřeží Guinejského zálivu a celou Konžskou pánev. Pralesy se pak postupně mění v savany, stepi, polopouště a pouště. V oblastech kolem obratníků jsou extrémní teplotní rozdíly a skoro neprší. V Africe se nachází největší poušť světa Sahara, která leží v oblasti obratníku Raka.³⁷

4.4 Geografie a regiony Afriky

Geografické dělení Afriky podle regionů není jednoznačné, nejčastěji se však dělí takto:

Severní Afrika – nejsevernější region afrického kontinentu v rozmezí od Sahary po subsaharskou Afriku, jeho pobřeží ze severu lemuje Středozemní moře. Podle OSN tento region tvoří sedm zemí: Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko, Súdán, Tunisko a Západní Sahara. Rozdíl mezi severní Afrikou a ostatními částmi kontinentu je velmi znatelný, a to především z hlediska historického vývoje. Sahara tu totiž tvořila neprostupnou bariéru, která znemožňovala průnik dále do kontinentu. Starověké civilizace zastoupeny Féničany, Řeky a Římany tu zakládaly své kolonie a proudily tudy významné obchodní stezky, díky čemuž byla severní Afrika blížeji svázána s kulturou jihozápadní Asie a Evropy, než subsaharské Afriky.

Západní Afrika - západní území kontinentu o rozloze přibližně 5 milionů km², které je tvořeno šestnácti zeměmi: Benin, Burkina Faso, Kamerun, Pobřeží slonoviny,

³⁷ NĚMEC, Jaromír. *Afrika online* [online]. 7.1.2004 [cit. 2010-02-24]. Podnebí Afriky. Dostupné z WWW: <<http://www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2004010701>>.

Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Libérie, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone a Togo, a často jsou do západní Afriky řazeny také Kapverdy, Čad, Západní Sahara a Svatá Helena (patří Británii). S výjimkou Mauritánie, jsou všechny státy členy ECOWAS (Economic Community of West African States) – Ekonomická komunita západoafrických států. ECOWAS je organizace, která má za cíl podporovat ekonomiku v daném regionu. Většinu území tvoří rozlehlé pláně v nadmořské výšce méně než 300 m n. m., vyšší vrcholy se objevují hlavně v zemích jižního pobřeží regionu.³⁸

Východní Afrika – pojmem východní Afrika často odkazuje ke státům Keňa, Tanzanie a Uganda, ale podle geopolitického a geografického měřítka (dle OSN) sem patří i Rwanda, Burundi (někdy řazeny do střední Afriky), dále Džibuti, Eritrea, Etiopie a Somálsko (známy pod souhrnným názvem jako státy Afrického rohu), Mozambik a ostrov Madagaskar (často označovány jako země jižní Afriky), Malawi, Zambie, Zimbabwe (často zahrnovány taktéž do jižní Afriky). Dále sem patří ostrovní státy v Indickém oceánu: Mauricius, Seychely a Komory. V neposlední řadě jsou tu také Francouzské ostrovní kolonie Réunion a Mayotte. Z hlediska přírodního bohatství se může východní Afrika pyšnit druhým největším jezerem světa, kterým je Viktoriino jezero a druhým nejhlubším, což je jezero Tanganika. Dalšími přírodními unikáty na tomto území je Velká příkopová propadlina a dva nejvyšší vrcholky Afriky Kilimandžáro (5895 m n. m.) a Mount Kenya (5199 m n. m.).

Střední Afrika – (někdy také označována centrální) tvoří srdce afrického světadílu a obvykle se tímto pojmem míní oblast ležící jižně od saharské pouště, na západ od Velké příkopové propadliny. Regionem protéká řeka Kongo (po Nilu druhá nejdelší řeka Afriky). Podle OSN tvoří střední Afriku těchto devět států: Angola, Kamerun, Středoafrická republika, Čad, Demokratická republika Kongo, Kongo, Rovnická Guinea, Gabon a zástupcem v Guinejském zálivu je Sv. Tomáš a Princův

³⁸ United Nations. *The UN Office for West Africa* [online]. 2005 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/unowa/unowa/bckgrdnew.pdf>>.

ostrov.³⁹ O spolupráci států a regionální ekonomice ve střední Africe usiluje unie ECCAS (Economic Community of Central African States), která sídlí v hlavním městě Gabonu – Libreville.

Jižní Afrika – nejjižnější roh Afriky, různě definován podle geografických a politických kritérií. V současnosti je často pojmem Jižní Afrika zjednodušeně označován stát Jihoafrická republika. Dle schématu OSN sem řadíme státy: Botswana, Lesotho, Namibie, Jihoafrická republika a Svazijsko.⁴⁰ Tyto státy zahrnuje a hospodářsky sjednocuje South African Customs Union (SACU) – Jihoafrická celní unie.⁴¹ Druhou významnou unií v tomto regionu je Southern African Development Community (SADC) – Společenství pro rozvoj jižní Afriky, které zahrnuje státy: Angola, Botswana, Demokratická republika Kongo, Lesotho, Madagaskar, Malawi, Mauricius, Mozambik, Namibie, Jihoafrická republika, Svazijsko, Tanzanie, Zambie a Zimbabwe.⁴² Povrch jižní Afriky je různorodý, tvoří ho lesy a pastviny stejně jako pouště. Krajina je nížinná i hornatá.

Přehledná mapa Afriky a politického rozdělení států - viz příloha č. 1.

³⁹ United Nations. *United Nations* [online]. c2000 [cit. 2010-02-24]. World Macro Regions and Components. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/depts/dhl/maplib/worldregions.htm>>.

⁴⁰ United Nations. *United Nations* [online]. c2000 [cit. 2010-02-24]. World Macro Regions and Components. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/depts/dhl/maplib/worldregions.htm>>.

⁴¹ SACU. *Southern African Customs Union* [online]. c 2007 [cit. 2010-02-24]. About SACU. Dostupné z WWW: <http://www.sacu.int/about.php?include=about/national_contact_points.html>.

⁴² SADC. *Southern African Development Community* [online]. c 2004 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.sadc.int/>>.

5. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ AFRIKY

5.1 Populace Afriky a demografický přechod

Na otázku, kolik lidí africký kontinent obývá, není asi možné přesně odpovědět, v srpnu roku 2009 uveřejnila americká nezisková organizace Population Reference Bureau zprávu, že na africkém kontinentě žije již miliarda obyvatel. Podle této zprávy počet obyvatel v Africe roste přibližně o 24 milionů lidí za rok. Pokud bude tento počet stoupat i nadále stejným tempem, v roce 2050 by podle odhadů mohla africká populace čítat na 2 miliardy obyvatel.⁴³

K nejrychlejšímu nárůstu obyvatelstva docházelo v 60. a 70. letech 20. století, kdy přirozený přírůstek dosahoval až 3 %. Naopak snížení počtu obyvatel je zřejmé v průběhu 17. a 18. století, kdy docházelo k vývozu otroků do Ameriky (to trvalo až do roku 1880).

Až do poloviny 50. let 20. století byla situace z hlediska demografické reprodukce v Africe shodná se situací v evropských zemích před začátkem demografické revoluce. V 50. a 60. letech africké země získaly nezávislost, začala sem být dovážena lékařská péče z vyspělých zemí, což vedlo k podchycení řady epidemií a ke snižování úmrtnosti. Zároveň se zlepšovala i péče o matky a kojence, a proto docházelo rovněž k nárůstu počtu dětí.⁴⁴

⁴³ Population Reference Bureau. PRB [online]. Aug. 12, 2009 [cit. 2010-02-28]. 2009 World Population Data Sheet. Dostupné z WWW: http://www.prb.org/Topics/~link.aspx?_id=B5EF07ED46D54633A311E0827D2174B5&_z=z.

⁴⁴ HŮLE, Daniel. Demografie: Demografické informace, analýzy a komentáře [online]. Demografické informační centrum o.s., c2004-2009 [cit. 2010-02-21]. Dostupný z WWW: http://www.demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_af. ISSN 1801-2914.

V roce 2009 klesl přirozený přírůstek obyvatelstva v Africe na 2,4 %. Částečně byl tento stav způsoben poklesem míry porodnosti v rozvinutějších zemích Afriky, určitý vliv na tento pokles měla i ničivá epidemie AIDS v některých částech Afriky.⁴⁵

Podle Population Reference Bureau růst obyvatel zpomalil zvláště ve vyspělejších zemích severní Afriky jako je Egypt a Tunisko, naopak ženy v zemích subsaharské Afriky mají v průměru více dětí, než kdekoli jinde na světě. Zatímco v globálním měřítku měla žena v roce 2009 průměrně 2,6 dětí, v subsaharské Africe porodila jedna žena v průměru 5,3 dětí (což znamená pokles oproti roku 1950, kdy byl průměrný počet dětí 6,7). Jistý vliv na tato čísla bude mít fakt, že ve zbytku světa asi 62% vdaných žen v plodném věku (cca 15-49let) používá antikoncepci, zatímco v Africe je toto číslo podstatně nižší – 28 %.⁴⁶

Tabulka č. 4 zobrazuje počet obyvatel v deseti nejlidnatějších státech Afriky (2009):

Tabulka č. 4 – Počet obyvatel v nejlidnatějších státech Afriky (2009)

Nejlidnatější státy Afriky v roce 2009		
Pořadí	Stát	Počet obyvatel (milióny)
1	Nigérie	154,729
2	Egypt	82,999
3	Etiopie	82,825
4	Dem. Republika Kongo	66,020
5	Jihoafrická republika	50,110
6	Tanzánie	43,739
7	Súdán	42,272
8	Keňa	39,802
9	Alžírsko	34,895
10	Maroko	31,993

Zdroj: FAOSTAT⁴⁷

⁴⁵ MUIR, Patricia. *Oregon State University* [online]. 2009 [cit. 2010-03-15]. The demographic transition. Dostupné z WWW: <<http://people.oregonstate.edu/~muirp/demotran.htm>>.

⁴⁶ Population Reference Bureau. *PRB* [online]. Aug. 12, 2009 [cit. 2010-02-28]. 2009 World Population Data Sheet. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/Topics/~link.aspx?_id=B5EF07ED46D54633A311E0827D2174B5&_z=z>.

⁴⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations. *FAOSTAT* [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. PopStats. Dostupné z WWW: <<http://faostat.fao.org/site/550/DesktopDefault.aspx?PageID=550#ancor>>.

Z hlediska demografického vývoje, se nejčastěji řadí do druhé fáze většina subsaharské Afriky, vyjma Jihoafrické republiky, Zimbabwe, Botswany, Svazijska, Lesotha, Namibie, Keni a Ghany, které jsou už ve stádiu posunu do třetí fáze.⁴⁸

V Africe je úroveň zemědělství jedním z klíčových hybatelů v populačním vývoji. V rámci zemědělství jsou hlavními faktory, které mají za následek snižování úmrtnosti: zkvalitnění zemědělských technik, které umožňují získání vyšší úrody a tím pádem zajištění lepších potravinových zásob. Dalším faktorem je zlepšení samotné přepravy zásob jídla a pitné vody, bez kterých lidé denně umírají. Kvalitní výživa také umožňuje minimalizovat riziko výskytu hladomorů a epidemií.

Zásadní vliv na pokles úmrtnosti má i vývoj zdravotnictví (vakcinace) a obecné zásady hygieny – které zamezí šíření nakažlivých nemocí, dostatečné zásoby pitné vody, budování kanalizace, ale také vyšší úroveň vzdělávání a společenské postavení žen/matek.⁴⁹

⁴⁸ CALDWELL, John C., et al. *Demographic Transition Theory*. Dordrecht, The Netherlands : Springer, 2006. 418 s. ISBN 1-4020-4373-2. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. *E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

⁴⁹ CHESNAIS, Jean-Claude. *The Demographic Transition : Stages, patterns, and economic implications*. New York: Oxford University Press, 1992. 633 s. ISBN 0198286597. IN MONTGOMERY, Keith. *University Wisconsin* [online]. 2009-12-10 [cit. 2010-02-24]. The Demographic Transition. Dostupné z WWW: <<http://www.uwmc.uwc.edu/geography/Demotrans/demtran.htm>>.

5.2 Struktura obyvatelstva afrického kontinentu

Znalost složení obyvatelstva je nutná nejen pro různé demografické výpočty a odhady vývoje obyvatelstva, ale má i praktický význam z hlediska hodnocení vývoje školství, zdravotnictví, sociální péče a obchodu či pro hodnocení stavu a výhledu pracovních sil a zaměstnanosti.⁵⁰

Základní dva pilíře struktury obyvatelstva jsou třídění dle věku a pohlaví. Dalšími charakteristikami jsou vzdělanost, etnicita, náboženské vyznání a další. Z hlediska věku a pohlaví se klade velký důraz na počty žen v určitém věku. Na této složce obyvatelstva totiž závisí počet narozených dětí.

5.2.1 Struktura dle věku a pohlaví

Podle Central Intelligence Agency (CIA) ovlivňuje věková struktura obyvatelstva dané země hlavní socioekonomické otázky. Země s mladou populací (to znamená, že vysoké procento obyvatel je pod věkovou hranicí 25 let) by měly investovat do školství, zatímco státy, kde převládá starší populace (tzn. vyšší procento obyvatel věku 65 a více) by potřebovaly vkládat investice do sektoru zdravotnictví. Věková struktura může být také ukazatelem potenciální politické situace. Například u populace, které dominuje kategorie mladých dospělých lidí trpících nedostatkem pracovních příležitostí, hrozí velké riziko nepokojů a konfliktů.⁵¹

Subsaharská Afrika se vymyká nad světový průměr počtem mladé populace (věkové rozhraní 15 – 24let), jejíž čísla stále rostou. V roce 2050 by pak podle odhadů Population Reference Bureau mělo v Africe žít 29 % celkové mladé populace světa,

⁵⁰ ROUBÍČEK, Vladimír. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

⁵¹ Central Intelligence Agency. *CIA - The World Factbook* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Age structure. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2010.html?countryName=&countryCode=®ionCode=&>>.

což by byl znatelný vzrůst v porovnání s padesátými lety dvacátého století, kdy mladá populace tvořila „pouhých“ 9 %.^{52 53}

Pro srovnání byla z tabulkového rejstříku CIA (pro rok 2009) vybrána Česká republika, kde tvoří nejnížší procento nejmladší populace do 14-ti let – 13,6 %, velmi podobně je na tom i Německo s 13,7 %. Z tabulek dále vyplývá, že např. v Beninu tvoří nejmladší kategorie obyvatel 45,2 % populace a v Demokratické republice Kongo je to dokonce 46,9 %. Viz tabulka č. 5.⁵⁴

Tabulka č. 5 – Věková struktura populace Afriky (2009)

Rok 2009										
Stát	0-14 let			15-64 let			65 a více let			celkový počet obyvatel
	%*	muži (tisíce)	ženy (tisíce)	%*	muži (tisíce)	ženy (tisíce)	%*	muži (tisíce)	ženy (tisíce)	
ČR	13,6	712	674	71	3 642	3 604	15,5	624	957	10 211 904
Německo	13,7	5 769	5 471	66,1	27 708	26 677	20,3	7 005	9 702	82 329 758
Benin	45,2	2 029	1 949	52,1	2 276	2 309	2,6	95	136	6 713 832
Dem. rep. Kongo	46,9	16 162	16 038	50,6	17 289	17 483	2,5	700	1 021	68 692 542

Zdroj: CIA: *The World Factbook* 2009⁵⁵

* % celkové populace

⁵² KINGSLEY, Kobo. *Africa News : The largest network of African reporters* [online]. 25.8.2009 [cit. 2010-02-24]. Africa's population now 1 billion. Dostupné z WWW: <http://www.africanews.com/site/Africas_population_now_1_billion/list_messages/26588>.

⁵³ Population Reference Bureau. *PRB* [online]. Aug. 12, 2009 [cit. 2010-02-28]. 2009 World Population Data Sheet. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/Topics/~link.aspx?_id=B5EF07ED46D54633A311E0827D2174B5&_z=z>.

⁵⁴ Central Intelligence Agency. *CIA - The World Factbook* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Age structure. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2010.html?countryName=&countryCode=®ionCode=&>>.

⁵⁵ Central Intelligence Agency. *CIA - The World Factbook* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Age structure. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2010.html?countryName=&countryCode=®ionCode=&>>.

5.2.2 Struktura dle vzdělání

Vzdělání má pro vývoj každé země enormní význam. Na vzdělanosti obyvatel závisí nejen úroveň ekonomiky a uplatnění na mezinárodním trhu, ale úzce souvisí i se sociální a kulturní sférou společnosti. Je třeba si uvědomit, že kvalitní, všem dostupné vzdělání závisí především na finanční podpoře státu. U rozvojových států, s napjatým státním rozpočtem tedy hrozí riziko, že na školství nezbude potřebné množství finančních dávek. Stále se prohlubující chudoba školství také nepodporuje. Lidé v nouzi často nepouštějí děti do školy, jejich práce doma je totiž k přežití rodiny nezbytná. Ekonomická krize, která otřásla státy „západního“ světa, má dalekosáhlé důsledky právě v zemích rozvojových. Krize mimo jiné způsobila zvýšení cen. Aby se domácnosti s tímto defektem vyrovnaly, jsou nuceny ušetřit za jiné výdaje, nejčastěji mezi ně patří právě škola. V rozvinutých zemích se za pár let ekonomická situace vyrovná, ale v zemích třetího světa to může vypadat zcela opačně. To, co dnes vypadá jen jako další z řadových problémů nejchudších zemí, může mít za deset let vážnou dohru. Generace dětí, kterým v kritické době nebylo umožněno vzdělání, bude mít velké problémy s pracovním uplatněním.⁵⁶

UNESCO uvádí, že v jedenácti státech subsaharské Afriky je až 50 % lidí, kteří mají méně než 4 roky vzdělání. Velký důraz je třeba také klást na kvalitu výuky. Milióny dětí opouštějí školu bez toho, aby si osvojily základní vědomosti. Kritickou oblastí jsou opět některé státy subsaharské Afriky, kde často dochází i k tomu, že mladí lidé opouštějí po pěti letech své studium a přesto je 40 % pravděpodobnost, že jsou negramotní.⁵⁷ Hlavními cíli nadnárodních organizací působících v Africe jsou z hlediska vzdělání dva body. Prvním z nich je obecné vzdělání, druhým genderová rovnost a posílení postavení žen.⁵⁸

⁵⁶ UNESCO. *EFA Global Monitoring Report* [online]. 2010 [cit. 2010-03-02]. Reaching the marginalized. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.org/en/efareport/reports/2010-marginalization/>>.

⁵⁷ UNESCO. *EFA Global Monitoring Report* [online]. 2010 [cit. 2010-03-02]. Reaching the marginalized. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.org/en/efareport/reports/2010-marginalization/>>.

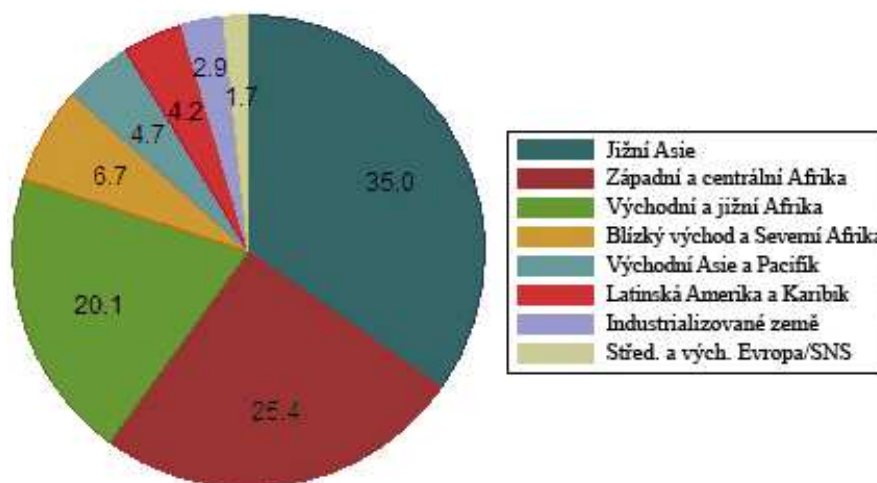
⁵⁸ UNICEF. *Childinfo* [online]. 2009 [cit. 2010-03-03]. Universal education will speed progress towards all development goals. Dostupné z WWW: <<http://www.childinfo.org/education.html>>.

Vzdělávání dětí zajistí budoucím generacím snížení chudoby a pomůže jim v boji proti nemocem. V rámci výuky se naučí způsobům prevence před chorobami typu HIV a malárie. Ve škole se jim dostane čisté vody, případně vakcín a jiných nedostatkových komodit. Vzdelání dívek má pak radikální vliv na snižování předčasného úmrtí dětí. Vzdelání ženám navíc upevňuje jejich společenské postavení tak, aby se mohly zapojit do rozhodování v jejich vesnici, a zvyšuje pravděpodobnost, že budou schopny se o sebe v životě lépe postarat.⁵⁹

Přestože se zdá cíl základního vzdělání snadno dosažitelný, pokračuje zkvalitňování této problematické oblasti jen pomalu. V roce 2007, i po desítkách let snažení, bylo asi 101 milionu dětí z rozvojových zemí odmítnuto právo na vzdělání. UNICEF tuto situaci znázornil v grafu č.1.

Graf č. 1 101 milionů dětí ve věku základní školy (cca 6-15let) je bez výuky

Počet dětí ve věku 6-15let, které nechodí do školy. Dělení dle oblastí (2007).

60

zdroj: UNICEF global databases (2008) a UNESCO Institute for Statistics Data Centre (2008).

⁵⁹ UNICEF. *Childinfo* [online]. 2009 [cit. 2010-03-03]. Universal education will speed progress towards all development goals. Dostupné z WWW: <<http://www.childinfo.org/education.html>>.

⁶⁰ UNICEF. *Childinfo* [online]. 2009 [cit. 2010-03-03]. Universal education will speed progress towards all development goals. Dostupné z WWW: <<http://www.childinfo.org/education.html>>.

Pokud porovnáme výzkumy z let 2002 a 2007, zjistíme, že dětí, které nedocházejí do základní školy, znatelně ubylo. V roce 2002 jejich počet dosahoval 115 milionů a v roce 2007 „pouze“ 101 milion. Díky tomuto pozorování se dá vyvodit, že v budoucích letech je reálná pravděpodobnost pravidelné školní docházky pro děti rozvojových zemí. I přes tento pokrok zůstávají na „černé listině“ státy – hlavně pak v oblasti subsaharské Afriky – kde zůstává velký počet dětí (ve věku základní školy) bez výuky. V roce 2007 - 2008 jich dle organizace UNESCO bylo na 46 milionů.⁶¹

Tabulka č. 6 zobrazuje procentuální návštěvnost prvního stupně základních škol a počet zápisů do studia v rozvojových zemích v letech 2003 – 2008:

Tabulka č. 6 – Návštěvnost 1. stupně základních škol a míra zápisů (2003-2008)

Země a oblasti	Míra zápisů do prvního stupně základních škol (%****)		Míra návštěvnosti prvního stupně základních škol (%****)		
	2003 – 2008		2003 - 2008		
	chlapci	dívky	chlapci	dívky	
AFRIKA	79	74	69	66	
Subsaharská Afrika (Súdán, Džibuti)	76	70	65	63	
Východní a jižní Afrika	83	82	69	70	
Západní a centrální Afrika	68	58	63	58	
Blízký východ a Severní Afrika	92	88	85	81	
ASIE	92	89	84	81	**
Jižní Asie	87	82	83	79	
Východní Asie a Pacifik	98	97	88	88	**
Latinská Amerika a Karibik	95	95	92	93	
Střední a východní Evropa / SNS*	92	90	94	92	
Industrializované země	94	95	x	x	
Rozvojové země	89	86	80	78	**
Nejméně rozvinuté země	81	76	67	65	
Svět	90	87	81	78	**

* Společenství nezávislých států, ** kromě Číny, *** % všech dětí ve školním věku (1.stupně)
Zdroj: *The State of the World's Children Special Edition*, UNICEF⁶²

⁶¹ UNICEF. *Childinfo* [online]. 2009 [cit. 2010-03-03]. Universal education will speed progress towards all development goals. Dostupné z WWW: <<http://www.childinfo.org/education.html>>.

⁶² UNICEF. *The State of the World's Children Special Edition* [online]. 2009 [cit. 2010-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_Spec_Ed_CRC_Statistical_Tables_EN_111809.pdf>.

Ve zkoumaných zemích procentuálně hůře dopadlo přezkoumání návštěvnosti a zápisů do vyššího stupně vzdělání. Viz tabulka č. 7:

Tabulka č. 7 - Návštěvnost 2. stupně základních škol a míra zápisů (2003-2008)

Země a oblasti	Míra zápisů do druhého stupně základních škol (%***)		Míra návštěvnosti druhého stupně základních škol (%***)	
	2003 - 2008		2003 - 2008	
	chlapci	dívky	chlapci	dívky
AFRIKA	34	30	32	29
Subsaharská Afrika (Súdán, Džibuti)	30	26	27	23
Východní a jižní Afrika	32	29	20	19
Západní a centrální Afrika	x	x	33	27
Blízký východ a Severní Afrika	63	58	53	50
ASIE	x	x	55	49
Jižní Asie	x	x	53	45
Východní Asie a Pacifik	61	64**	61	65
Latinská Amerika a Karibik	69	74	67	73
Střední a východní Evropa / SNS*	79	75	79	76
Industrializované země	91	92	x	x
Rozvojové země	53	52**	51	46
Nejméně rozvinuté země	31	27	28	26
Svět	61	60**	51	47

* Společenství nezávislých států

** kromě Číny

*** % všech dětí ve školním věku (2. stupeň)

Zdroj: *The State of the World's Children Special Edition*, UNICEF ⁶³

Doplňující klasifikace a definice regionů a oblastí v tabulce č. 6 a č. 7 dle UNICEF a OSN - v příloze č. 2.

⁶³ UNICEF. *The State of the World's Children Special Edition* [online]. 2009 [cit. 2010-03-12]. Dostupné z WWW: http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_Spec_Ed_CRC_Statistical_Tables_EN_111809.pdf.

5.2.3 Struktura dle etnicity

Africké obyvatelstvo je z etnologického hlediska velmi rozmanité. Kontinent se skládá z 53 států a každý z nich je tvořen desítkami (někdy i stovkami) etnických skupin. Většina obyvatel kontinentu je afrického původu. Severní oblasti Afriky jsou silně ovlivněny migrací Arabů. Další nepůvodní skupinou obyvatel, které se na kontinentě vyskytují, jsou potomci Evropanů, jejichž rodiny zde žijí od dob kolonizace. Minoritní skupiny tvoří i přistěhovalci z Asie (Indie, Čína). Mezi nejpočetnější etnické skupiny patří kmeny mluvící jazykem Bantu (Gandové a Zulové) dále Berbeři, Fulbové (Fulanové), Hausové, Igbové a další. Afrika oplývá zároveň velmi pestrrou škálou jazyků a dialektů (mnohdy je jazyk hlavním faktorem, podle kterého se etnika dělí). UNESCO v Africe odhaduje počet mluvených jazyků až na 2000. Přední americký lingvista Joseph Greenberg jako první publikoval kompletní přehled afrických jazyků v knize *Languages of Africa* (1963). *Greenbergova klasifikace byla od té doby poněkud změněna, přesto zůstává klasickým dílem. Jazyky, kterými se v Africe hovoří, lze rozdělit do pěti základních skupin: 1) afroasijské; 2) nilo-saharské; 3) nigero-konžské; 4) khoisanské; 5) austronéské, reprezentované jazykem malgašským. Poslední výzkumy v lingvistice ukázaly, že jazyky nilo-saharské a nigero-konžské mohou tvořit dohromady jednu nadskupinu kongo-kordofánskou.*⁶⁴ Mapa přehledně zobrazující rozmístění afrických jazykových rodin na kontinentě viz příloha č. 3.

Éra kolonialismu přinesla do Afriky množství jazyků, spadajících do indo-evropské jazykové skupiny. Například afrikánština, francouzština, portugalština či angličtina fungují na mnoha místech Afriky jako lingua franca, mnohé z nich byly i úředními jazyky jednotlivých států. Zvláštní formou těchto jazyků je tzv. kreolština, což je zjednodušená verze daného jazyka (kreolštiny se navzájem liší – kreolská francouzština, kreolská španělština apod.). V dobách kolonizace se používal, zvláště k obchodování, tzv. pidžin, který vznikl kombinací dvou jazyků (obvykle kolonizátorů a kolonizovaných) a jehož základem byly jednoduché slovní obraty doprovázené zjednodušenou gramatikou.

⁶⁴ ZÁHOŘÍK, Jan. *Etnologie Afriky* [online]. 2006 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.ksa.zcu.cz/studium/podklady-kfs/ea/P%FDedn%A0%E7ky%201-4.pdf>>.

Etnické skupiny, které se odlišují rozmanitými tradicemi, kulturou a náboženstvím, se někdy liší i fyzickými proporcemi – příkladem nám mohou posloužit neobvykle vysocí Dinkové ze Súdánu (průměrná výška muže kolem 190cm, ženy kolem 180cm)⁶⁵ v porovnání s drobnými Pygmeji (centrální Afrika), jejichž průměrná výška se pohybuje kolem 150cm.⁶⁶

5.2.4 Struktura dle náboženského vyznání

Náboženství hraje v Africe významnou roli. Největší zastoupení má islám a křesťanství. Islám je rozšířen nejvíce v zemích severní Afriky. Výhradně muslimské státy jsou Egypt (94 % populace), Alžírsko (98 % p.), Maroko (cca 99 % p.), Súdán (71% p.), Tunisko (99,5 % p.) a Libye (96 % p.), odhadem zde žije 12 % světové populace muslimů. V subsaharské Africe žije přibližně 241 milionů muslimů (2009), což je 15 % muslimské světové populace. Islám vyznává v subsaharské oblasti nejvíce lidí v Nigérii (78 milionů, cca 50 % Nigerijské populace). Silně je zastoupen i v dalších zemích západní Afriky - Mauritánie (99 %), Niger (99 %), Somálsko (99 %), Džibuti (97 %), Senegal (96 %), Gambie (95 %), Mali (93 %), Guinea (84 %) a Sierra Leone (71 %).⁶⁷

Křesťanství je v Africe čím dál rozšířenějším náboženstvím. V roce 1962, když se Afrika ve velkém osamostatňovala od koloniální nadvlády, bylo v ní kolem 60 milionů křesťanů (23 mil protestantů, 27 mil katolíků a zbylých 10 milionů patřilo ke Koptské a Etiopské ortodoxní církvi).⁶⁸ O padesát let později se počty křesťanů

⁶⁵ ANITEI, Stefan. *News.Softpedia* [online]. 2007 [cit. 2010-03-10]. The Tallest People in the World. Dostupné z WWW: <<http://news.softpedia.com/news/The-Tallest-People-in-the-World-61130.shtml>>.

⁶⁶ WINSTON, Robert. *Člověk: Obrazová encyklopedie lidstva*. 2004. 512 s.

⁶⁷ Pew Research Center. *Mapping the Global Muslim Population* [online]. October 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://pewforum.org/newassets/images/reports/Muslimpopulation/Muslimpopulation.pdf>>.

⁶⁸ SANNEH, Lamin. *Whose Religion is Christianity?*. 2003. 128 s. cit dle BONK, Jonathan J. *Dictionary of African Christian Biography* [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. The Council on African Studies. Dostupné z WWW: <<http://www.dacb.org/xnmaps.html>>.

znásobily šestkrát na více než 423 milionů (2008).⁶⁹ Křesťanství je rozšířeno v subsaharské Africe a zvláště na jihu kontinentu.

Přestože se většina lidí hlásí ke křesťanství nebo islámu, velké množství lidí vyznává tradiční africká náboženství, animismus či šamanismus. Velmi často dochází k synkrezi, tedy prvky tradičních náboženství pronikají do křesťanství či islámu a stávají se jejich nedílnou součástí.

Specifickou minoritou mezi náboženskými skupinami jsou i tzv. „černí židé“ – falašové, kteří se vyskytují v Etiopii. Jejich počet se v Etiopii odhaduje na 22 – 50 tisíc, většina původních falašů totiž emigrovala do Izraele.^{70, 71}

Rozdílnosti mezi jednotlivými etniky, ať už je to jazyk, kultura, náboženství či fyzické znaky, jsou často zdrojem vzájemných konfliktů.

5.3 Africké ozbrojené konflikty

Afrika v současnosti prochází mnoha typy násilných konfliktů, které významně ovlivňují chod společnosti, politiku i ekonomiku světadílu a to se silně podepisuje na stavu demokracie a rozvoje jednotlivých států. Příčiny konfliktů jsou komplexní a jejich řešení nesnadné. Nejčastěji není příčina konfliktu pouze jedna, ale hned několik zároveň. Dějiny i současnost Afriky nepříznivě poznamenalo období kolonialismu.

Evropské velmoci rozdělili Afriku na jednotlivé státy, bez ohledu na přirozené hranice či etnické skupiny a kmeny, které na daném území dlouhá staletí žily. *Příkladem může být Nigérie, kde se po vyhlášení samostatnosti rozpoutal vojenský konflikt mezi národy Yoruba a Hausa. Některé národy byly naopak rozděleny do několika koloniálních teritorií a byly nuceny zůstat rozděleny také po vyhlášení nezávislosti. Například národ Kongo byl takto rozdělen do tří koloniálních teritorií: belgické (Kongská demokratická*

⁶⁹ *Missiometrics 2008 : Reality Checks for Christian World Communions* [online]. 2008 [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.house2harvest.org/docs/missiometrics.pdf>>.

⁷⁰ *BBC News* [online]. 2004 [cit. 2010-03-11]. Israel to take all Ethiopian Jews. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3377897.stm>>.

⁷¹ KOKAISL, Petr. *Geografie náboženství: Úvod do problematiky studia světových náboženských systémů*. Praha: PEF ČZU, 2009. 265 s.

*republika, bývalý Zair), francouzské (Kongo Brazzaville) a portugalské (Angola).*⁷² Právě toto necitlivé dělení může být původní příčinnou etnických a politických konfliktů, které trvají dodnes. V různých částech Afriky se odehrávaly od dob kolonialismu rozličné typy bojů, které svou silou gradovaly od lokálních nepokojů až po občanské války.

Faktorů, které významně ovlivňují riziko a výskyt konfliktů je několik. Jeden z hlavních faktorů je kulturního charakteru, nejčastěji způsoben etnickou a náboženskou diverzitou. Mezi faktory ekonomické řadí mnozí odborníci ziskuchtivost a touhu po materiálním obohacení, v centru konfliktů bývají cenné komodity např. diamanty a ropa, drogy a další. Další jsou faktory politické, ve kterých hraje důležitou roli charakter politických režimů, stabilita státní moci a míra svobody v daných oblastech. U geografických faktorů záleží na poloze dané oblasti s ohledem na výskyt surovinových zdrojů a přírodních podmínek. V návaznosti na geografických faktorech působí i faktory demografické, které zahrnují rizika spojená s rychlým populačním růstem, jenž omezuje možnosti ekonomického vývoje – zvyšují se nároky na zajištění obživy (intenzivnější využívání zemědělských zdrojů apod.), zvyšuje se podíl závislých osob (nejen dětí), zejména nezaměstnaných (je známo, že čím je vyšší počet nezaměstnaných mladých mužů ve věku 15 – 29 let, tím je vyšší kriminalizace jejich aktivit a zvyšuje se i šance, že budou naverbováni do ozbrojených (vládních i protivládních) jednotek, čímž se následně zvyšuje riziko konfliktu).⁷³

Kromě toho, že se tyto faktory ovlivňující konflikty navzájem prolínají, je častým jevem i fakt, že například u etnicky motivovaného konfliktu ve skutečnosti není hlavní příčinnou etnická nesnášenlivost, ale touha po materiálním zisku, získání moci či kontroly nad určitým uzemním celkem. Příkladem takového konfliktu byla občanská

⁷² KUMSA, Alemayehu. *Infoservis společnosti Člověk v tísni* [online]. 23.7.2002 [cit. 2010-03-16]. Bída neokolonialismu. Dostupné z WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1027420870>>.

⁷³ TOMEŠ, Jiří, et al. *Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě*. Praha: P3K, 2007. 349 s.

válka v Burundi a Rwandě, kdy bylo hlavním cílem zneprátených etnických skupin Hutuů a Tutsiů získat kontrolu nad celým státem.⁷⁴

Jednou z nejužívanějších databází s tematikou ozbrojených konfliktů je PRIO/UCDP (Peace Research Institute Oslo/ Uppsala Conflict Data Program).⁷⁵ Konflikty PRIO/UCDP rozlišuje dle intenzity násilí (tj. počtu obětí) do tří kategorií: malý ozbrojený konflikt – více než 100 obětí celkem a nejméně 25 obětí každý rok; ozbrojený konflikt středního rozsahu – více než 1000 obětí v průběhu celého konfliktu; válka resp. konflikt velkého rozsahu – více než 1000 obětí každý rok v průběhu celého konfliktu.⁷⁶

Ozbrojené konflikty se dají rozdělit podle jejich účastníků do několika typů, jsou to např.: války mezistátní, mezinárodní, války uvnitř státu (např. občanské války – boj vlády a opoziční entity; interkomunální konflikt – boj dvou a více zájmových skupin, státní ozbrojené složky se nezapojují.) a další.⁷⁷

Nejrozsáhlejší (tzn. s největším počtem obětí) konflikty posledních let na africkém kontinentu se odehrály (mnohé z nich stále odehrávají) v následujících zemích. V **Burundi** a **Rwandě** stály proti sobě etnické skupiny Hutuů (85 % populace) a Tutsiů (14 % populace). Dlouhodobé konflikty slabého rozsahu vyvrcholily v roce 1994, kdy bylo povražděno na 800 tisíc Tutsiů (během pouhých 100 dnů). Tato událost byla oficiálně uznána genocidou.⁷⁸

⁷⁴ TOMEŠ, Jiří, et al. *Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě*. Praha: P3K, 2007. 349 s.

⁷⁵ Centre for the study of civil war, PRIO: *Data on Armed Conflict* [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.prio.no/CSCW/Datasets/Armed-Conflict/>>.

⁷⁶ TOMEŠ, Jiří, et al. *Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě*. Praha: P3K, 2007. 349 s.

⁷⁷ TOMEŠ, Jiří, et al. *Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě*. Praha: P3K, 2007. 349 s.

⁷⁸ United Nations. *Africa Renewal* [online]. 2004 [cit. 2010-03-16]. The World reflects on Rwanda genocide. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/newrels/rwanda.htm>>.

Další z krizových oblastí je **Nigérie**, kde v oblasti delty Nigeru dochází ke střetům obyvatel (např. kmeny Ogoni a Igjaw) a ropných společností podporovaných státem, armáda byla obviněna ze zabití tisíců protestujících, ničení jejich domovů a mnoha dalším útokům na lidská práva.⁷⁹

Konflikt v súdánské provincii **Dárfúr** je jedním z nejkrvavějších v současnosti. Počátek konfliktu se datuje na rok 2003 (boje ale probíhaly již předtím), kdy se povstalecké skupiny postavily chartúmské vládě (jedním z důvodů byl mnohaletý útlak a přehlížení súdánskou vládou), která reagovala zpětným útokem. Vládou podporované milice Janjaweed mají na svědomí statisíce mrtvých (odhady se blíží 400 tisícům), drancování a hromadné znásilňování. V roce 2009 byl v souvislosti se situací v Dárfúru vydán Mezinárodním soudním tribunálem zatykač na súdánského prezidenta Umara Bašíra, který dosud veškerá obvinění odmítá.⁸⁰

Posledního válečného konfliktu v **Demokratické republice Kongo** (dřívější Zair) se účastnilo 7 cizích armád. Byl sice oficiálně ukončen v roce 2003, nicméně rozbroje na území Dem. rep. Konga trvají dosud. *Oběti konfliktu se již počítají do milionů (dle odhadů jde o přibližně 5,4 milionu lidí). Nejedná se přitom jen o přímé oběti války, ale i o lidi, kteří podlehl hladomoru nebo nemocem, jež patří k obvyklým válečným následkům. Síla i slabina Konga leží v jeho nerostném bohatství - diamantů, zlata, tantalu a dalších nerostů, které představují klíčové suroviny třeba pro elektrotechnický průmysl. Jednotlivé skupiny v Demokratické republice Kongu bojují o to, kdo bude zdroje nerostů ovládat.*⁸¹

⁷⁹ SHAH, Anup. *Global Issues* [online]. 2004 [cit. 2010-03-10]. Nigeria and Oil. Dostupné z WWW: <<http://www.globalissues.org/article/86/nigeria-and-oil>>.

⁸⁰ MIHALCO, Zdeněk. *Aktuálně.cz* [online]. 4.3.2009 [cit. 2010-03-10]. Mezinárodní soud vydal zatykač na súdánského prezidenta. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=631083>>.

⁸¹ SCHEUFLEROVÁ, Kateřina. *Odpovědná společnost: Český Rozhlas* [online]. 22.6.2009 [cit. 2010-03-10]. Nekončící násilí v africkém Kongu. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/odpovednaspolecnost/svet/_zprava/597889>.

Právě ozbrojené konflikty a války jsou jedním z hlavních důvodů, které nutí velké skupiny obyvatel k útěku ze svých domovin, dochází k násilným odsunům celých etnik a hromadným migracím, což působí nemalé problémy (nejen) okolním zemím. Je třeba si uvědomit, že oběťmi válečných konfliktů nejsou pouze lidé, kteří zahynou přímo v boji, tisíce lidí umírá na útěku či v uprchlických táborech na nedostatek tekutin či podvýživu.

5.4 Migrace

Latinské slovo migratio znamená stěhování, přestěhování (se). Jedná se o slovo odvozené od migro, migrare, tedy odstěhovati se, vystěhovati se, přesídliti. V sociálně vědním diskursu pojem migrace vyjadřuje studium pohybu, stěhování či přesídlování lidí, ať je tento pohyb permanentní či dočasný, dobrovolný či nedobrovolný.⁸² Migrace se typologicky dělí nejčastěji dle kritéria lokalizace na migraci mezinárodní (mezi státy; kontinentální či mezikontinentální) a interní (uvnitř státu; regionální či lokální). Dle kritéria příčiny se dělí na migrace dobrovolné a nedobrovolné (z důvodů politických, náboženských, environmentálních apod.). Podle kritéria časovosti se dělí migrace na permanentní a dočasné.⁸³ Příchod migrantů ovlivňuje a přetváří země, státy a jejich kulturní aspekty, které jsou tak obohacovány o nové prvky, které sebou migrující přinášejí. (tradice, jazyk atp.). Navíc jejich příchod ovlivňuje populační statistiky daných zemí. Pokud se jedná o migraci ilegální, je evidence přistěhovalců komplikovaná a jejich přesný počet se pak určuje jen velmi obtížně.

Z historického hlediska byla migrace přirozenou součástí života Afričanů. Napříč generacemi putovaly mnohdy celé kmeny, ať už z důvodů demografických, ekonomických, politických či environmentálních. V současné době je jednou z častých příčin migrací změna klimatu, kdy sucho a nedostatek srážek nutí obyvatele (zvláště

⁸² HENIG, David. *Antropoweb* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Migrace. Dostupné z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/clanek/migrace>>.

⁸³ HENIG, David. *Antropoweb* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Migrace. Dostupné z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/clanek/migrace>>.

v rurálních oblastech) k přesunu na území s dostatkem vody, což sebou přináší konflikty, přelidňenost daných oblastí a sociální problémy.

V důsledku politické nestability a kolapsu státní ekonomiky prchaly v posledních letech miliony lidí ze Zimbabwe do Jihoafrické republiky. Mnozí doufali, že začnou v ekonomicky silné zemi nový život, místo toho se nacházejí bez střechy nad hlavou, nezaměstnaní, v nesnesitelných podmínkách. Často se také stávají terčem násilností místních obyvatel, kterým vadí přísun nových příchozích do země, která trpí chronickou nezaměstnaností.⁸⁴

Podle zprávy UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) bylo za rok 2008 podáno 839 000 žádostí o azyl (celosvětově), čtvrtina z nich byla podána v Jihoafrické republice, čímž se stala největším příjemcem individuálních žádostí na světě.⁸⁵

Velkým problémem současné Afriky je otázka uprchlíků, kteří jsou nedobrovolně nuceni opustit své domovy. Příčinou jejich nuceného přesunu jsou nejčastěji ozbrojené konflikty. Krizová situace v masovém měřítku momentálně probíhá v Súdánu, přesněji v jeho jihozápadní provincii Dárfúr, kde je více než 2,6 milionů vysídlených obyvatel (internally displaced persons) a přes 250 000 jich žije v uprchlických táborech v sousedním Čadu. V jejich domovských oblastech stále není bezpečno a přesídlení lidé se stále nemohou vrátit domů. Mírová mise OSN a Africké unie, UNAMID, nemá potřebné zdroje a vojáky. Humanitární pracovníci nejsou schopni proniknout do nejohroženějších oblastí kvůli bezpečnostním rizikům a omezujícím nařízením vlády.⁸⁶ Takových případů lze najít v Africe mnoho a v žádném z nich neexistuje rychlé a účinné řešení.

⁸⁴ BRULLIARD, Nicolas. *Global Post* [online]. November 27, 2009 [cit. 2010-03-10]. Zimbabwean refugees face crime, harassment in South Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.globalpost.com/dispatch/south-africa/090831/zimbabwean-migrants-face-crime-harassment-south-africa?page=0,0>>.

⁸⁵ UNHCR. *2008 Global Trends : Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons* [online]. 2009 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/4a375c426.html>>.

⁸⁶ Refugees International. *Refugees International : A powerful voice for lifesaving action* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Sudan. Dostupné z WWW: <<http://www.refintl.org/where-we-work/africa/sudan>>.

Počátkem roku 2009 evidoval Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees) 10 milionů lidí bez domova v subsaharské Africe. Tento počet zahrnoval 2,1 milionu uprchlíků, 305 tisíc žadatelů o azyl, více než 6,3 milionů vysídlených obyvatel (internally displaced persons) a přibližně 100 000 lidí bez státní příslušnosti. V porovnání s celosvětovým vývojem počet uprchlíků v regionu klesá, ale téměř 98 % z nich stále zůstává v „uvězněno“ exilu a jejich návrat je v nedohlednu.⁸⁷

Tento stav je přehledně zobrazen na mapě Afriky viz příloha č. 4.

Významné migrační proudy směřují pryč z afrického kontinentu přes Středozemní moře do Evropy. Tisíce uprchlíků z Afriky se (většina z nich nelegálně) pokouší dostat na evropskou půdu, čehož využívají pašeráci, kteří je za velké peníze, v nelidských podmínkách pašují přes hranice. Mnoho takových převodů končí tragicky smrtí uprchlíků, mnohdy jsou celé skupiny vráceny nazpátek do Afriky. Hlavními destinacemi jsou evropský kontinent (Španělsko, Itálie), španělské enklávy na území Maroka (Ceuta a Melilla) či ostrovy v Atlantiku a Středozemním moři. Přesný počet přistěhovalců není znám. Organizace Migration Policy Institute odhaduje, že v EU žije 7 až 8 milionů ilegálních imigrantů z Afriky, jejich počet se stále mění podle regulačních schémat členských států.⁸⁸

Podle reportu UNHCR z roku 2009, žije polovina všech uprchlíků na světě v městských oblastech, přibližně třetina přebývá v uprchlických táborech. V subsaharské Africe pak sedm uprchlíků z deseti žije v táborech.⁸⁹

S fenoménem migrace úzce souvisí i problém neregulované urbanizace, kdy se z rurálních oblastí velké množství lidí usidluje ve městech a na jejich okrajích, takže dochází k nárůstu chudinských čtvrtí a slumů.

⁸⁷ UNHCR. *UNHCR : The UN Refugee Agency* [online]. 2010 [cit. 2010-03-10]. 2010 Regional Operations Profile - Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/pages/4a02d7fd6.html>>.

⁸⁸ BBC. *BBC News* [online]. 2007 [cit. 2010-03-10]. Key facts: Africa to Europe migration . Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm>>.

⁸⁹ UNHCR. *2008 Global Trends : Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons* [online]. 2009 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/4a375c426.html>>.

5.5 Urbanizace

Urbanizace znamená v nejširším smyslu proces, při kterém se prostředí rurální mění na městské. Pojem je někdy chápán také jako proces přeměny celé společnosti.⁹⁰

Africká společnost se rychle mění z rurální na městskou, metropole a města se zvětšují a ne jen z hlediska populačního růstu, ale také prostorově. Města zabírají více místa a zasahují na rurální a zemědělsky produktivní území. Celosvětově zabíraly městské oblasti více než 471 milionů hektarů v roce 1999, tedy přibližně 4 % celkové plochy. Jeden z velkých dopadů urbanizace na Afriku je zvýšená produkce pevného odpadu. Tento problém ohrožuje zvláště malé ostrovy v Indickém oceánu, kde znečištění vody a pláží ohrožuje pobřežní ekosystém a poškozují ekonomické aktivity jako je rybolov či turismus.⁹¹

Stinnou stránkou urbanizace v Africe je spojitost s růstem počtu slumů a chudinských čtvrtí, které se přívalem přistěhovalců stále zvětšují. Podle reportu International tripartite conference, která se konala 8. - 10. června 2009, stoupá míra urbanizace rovnoměrně s mírou vzniků chudinských slumů, které jsou výsledkem nedbalého urbanizačního plánování. Východiskem pro zlepšení situace by měla být hlavně spolupráce veřejnosti a nestátních organizací a snaha přijít s novým řešením. Na této konferenci byl také zveřejněn návrh na zkvalitnění života ve slumech, poskytnutím základní infrastruktury a služeb, zajištění čisté vody a často opomíjené řešení pevného odpadu. Bylo zde upozorněno i na problém nezaměstnanosti v cílových oblastech a nutnost okamžitého řešení dané situace.⁹²

UN-HABITAT (The United Nations Human Settlements Programme) informuje, že největší růst urbanizace probíhá v menších městech (pod 500 000 obyvatel) daleko

⁹⁰ MUSIL, Jiří. *Universita Karlova v Praze: Přírodovědecká fakulta* [online]. 2001 [cit. 2010-03-10]. Urbanizační proces. Dostupné z WWW: <<http://web.natur.cuni.cz/~slamak/uvm/textuvm.html>>.

⁹¹ UN Enviroment Programme. *Encyclopedia of Earth* [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. Urbanization in Africa. Dostupné z WWW: <http://www.eoearth.org/article/Urbanization_in_Africa>.

⁹² United Nations Human Settlements Programme. *Report of the international tripartite conference on urbanization challenges and poverty reduction in African, Caribbean and Pacific countries* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.unhabitat.org/downloads/docs/7025_96016_acp_english.pdf>.

více, než ve velkých metropolích. Ve výsledku bude třeba věnovat větší pozornost právě těmto menším městům. Ten kdo bude dohlížet nad jejich vývojem, by do budoucna měl brát v potaz změny prostředí způsobené populačním tlakem a klimatickými změnami. Pokud nedojde v blízké době k radikálním nápravným opatřením, bude dle odhadů v roce 2030 majorita Afričanů bydlet ve městech a většina z nich ve slumech a neoficiálních osadách/koloniích. Africkým problémům spojených s urbanizací se dostává daleko méně pozornosti, než je třeba. Městská chudoba sebou nese problémy a otázky, které je třeba řešit (bez ohledu na to, zda se jedná o metropoli či malé město). Jsou jimi např. cenově dostupné bydlení, dostatek pitné vody, vyhovující zdravotnická zařízení, kanalizace, doprava a dostatečný počet pracovních míst pro rozrůstající se městské obyvatelstvo.⁹³

Tabulka č. 8 – Podíl městské populace a podíl obyvatel žijících ve slumech

Stát	Populace (miliony) rok 2008	Podíl městské populace (%) rok 2008	Podíl městské populace žijící ve slumech (%) rok 2008
Alžírsko	34,7	63	12
Angola	16,8	54	86
Egypt	74,9	43	17
Jihoafrická republika	48,3	59	29
Kamerun	18,5	54	47
Nigérie	148,1	46	66
Súdán	39,4	41	94
Středoafriická republika	4,4	38	94

Zdroj: Population Reference Bureau⁹⁴

Procentuální rozsah slumů v zemích Afriky je přehledně zobrazen na mapě v příloze č. 5.

⁹³ United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT). *The State of African Cities 2008 : A framework for addressing urban challenges in Africa* [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=2574&alt=1>>.

⁹⁴ PRB and African Population & Health Research Center. *2008 Africa Population Data Sheet* [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.prb.org/pdf08/africadatasheet2008.pdf>>.

V roce 2007, byla Afrika stále nejméně urbanizovaným územím na světě, kde pouze 38,7 % obyvatel kontinentu obývalo města, v posledních letech se však míra urbanizace rapidně zvyšuje. Africká populace se z geografického hlediska vyvíjí velmi nerovnoměrně a mezi jednotlivými regiony a jejich urbanizací jsou znatelné rozdíly. Území severní a jižní Afriky jsou nejvíce urbanizované oblasti kontinentu, ale jejich průměrná roční míra urbanizace postupem času klesá (viz tabulka č. 9).

Tabulka č. 9 - Míra urbanizace v afrických regionech, růst populace (městské, celkové)

Region	% Urbanizace 2007	Průměrná roční míra urbanizace (%) 2005 - 2010	Populace (tisíce) 2007		Průměrný roční přírůstek populace (%) 2005 - 2010
			městská	celková	
Severní Afrika	50,92	2, 40	99 855	196 108	2, 40
Záp. a centrál. Afrika	41,75	4, 02	162 109	388 299	4, 03
Východní Afrika	20,48	4, 05	50 629	247 267	3, 92
Jižní Afrika	45,60	2, 56	60 779	133 299	1, 47
Afrika	38,70	3, 31	373 372	964 973	3, 31

Zdroj: UN-HABITAT⁹⁵

V roce 1950 byly Alexandrie a Káhira jedinými africkými městy, jejichž počet obyvatel přesahoval 1 milion. V roce 2005 bylo v Africe už 43 takových velkoměst s průměrným počtem obyvatel 2,5 milionu (celková populace měst činila 110 milionů). Dle odhadů by v roce 2015 mělo být v Africe 53 velkoměst s průměrnou populací 3,1 milionů, celkový součet městské populace by pak přesahoval 168 milionů.⁹⁶

⁹⁵ UN-HABITAT. *The State of African Cities 2008* [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=2574&alt=1>>.

⁹⁶ United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT). *The State of African Cities 2008 : A framework for addressing urban challenges in Africa* [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=2574&alt=1>>.

6. ZÁVĚR

Světová ekonomická krize, která se znatelně (možná i ve větší míře než ve vyspělých zemích) podepsala na vývoji afrického hospodářství, je z hlediska růstu HDP Afriky pro rok 2010 příznivější, než tomu bylo v roce 2009. Prezident African Development Bank (AfDB) Donald Kaberuka v prosinci 2009 oznámil, že se kontinent pomalu zotavuje z globálního úpadku a hrubý domácí produkt by měl v roce 2010 stoupat. Z toho se dá odvodit fakt, že pokud se bude zlepšovat stav africké ekonomiky, bude stoupat i životní úroveň obyvatelstva afrického kontinentu. Optimistický pohled na danou problematiku slibuje v budoucnu kvalitnější životní podmínky pro Afričany, tzn. úbytek chudoby a nemocí, ozbrojených konfliktů, možnost vyššího vzdělání a v neposlední řadě stabilitu politických režimů. Takový pokrok by znamenal stabilizaci populačního vývoje.

V návaznosti na ekonomickou sílu daného státu a lepší životní úroveň v dané oblasti klesá porodnost. Mění se totiž mentalita lidí a jejich přístup k tomu, mít více dětí (zvláště v rurálních oblastech znamenají děti pro rodiče „pojistku“ pro zabezpečení ve stáří). V současné době je porodnost v Africe několikanásobně vyšší než úmrtnost. Africká populace je jedna z nejmladších na světě. Podle Population Reference Bureau je 41 % obyvatel mladších 15 let (2009). Je známo, že s vysokým počtem mladé populace stoupá i riziko vzniku kriminální činnosti a ozbrojených konfliktů. Odborníci tuto část obyvatelstva definují jako mladé muže frustrované nedostatkem volných pracovních míst. Kdyby se v budoucnu podařilo zajistit všem mladým vzdělání a tím pádem zvýšit jejich šance na uplatnění, je velmi pravděpodobné, že by ubylo i ozbrojených konfliktů a kriminality. Důležitou roli v populačním vývoji hraje také vzdělávání žen a posilování jejich postavení ve společnosti.

Řešení problémů rozvojových zemí není snadné a jde o dlouhodobý proces. Nejvíce se v tomto ohledu angažují humanitární a neziskové organizace, které si však musejí uvědomit, že pomoc netkví pouze v poskytování pomoci materiální, ale hlavně v pomoci, která se zaměřuje na dlouhodobě udržitelný rozvoj.

7. SEZNAM LITERATURY

AFRICAN UNION [online]. 2006 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.africa-union.org/>>.

ANITEI, Stefan. News.Softpedia [online]. 2007 [cit. 2010-03-10]. The Tallest People in the World. Dostupné z WWW: <<http://news.softpedia.com/news/The-Tallest-People-in-the-World-61130.shtml>>.

BÁBÍČKOVÁ, Alexandra, et al. [Http://www.demografie.info/](http://www.demografie.info/) [online]. Demografické informační centrum o.s., 2004-2009 [cit. 2009-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_odemografii=>>. ISSN 1801-291.

BBC News [online]. 2004 [cit. 2010-03-11]. Israel to take all Ethiopian Jews. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3377897.stm>>.

BBC News [online]. 2007 [cit. 2010-03-10]. Key facts: Africa to Europe migration . Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm>>.

BRULLIARD, Nicolas. Global Post [online]. November 27, 2009 [cit. 2010-03-10]. Zimbabwean refugees face crime, harassment in South Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.globalpost.com/dispatch/south-africa/090831/zimbabwean-migrants-face-crime-harassment-south-africa?page=0,0>>.

CALDWELL, John C., et al. Demographic Transition Theory. Dordrecht, The Netherlands : Springer, 2006. 418 s. ISBN 1-4020-4373-2. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

Central Intelligence Agency. CIA - The World Factbook [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Age structure. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2010.html?countryName=&countryCode=®ionCode=&>>.

Centre for the study of civil war, PRIO: Data on Armed Conflict [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.prio.no/CSCW/Datasets/Armed-Conflict/>>.

COHEN, Roberta; DENG, Francis M. *Masses in Flight : The Global Crisis of Internal Displacement*. Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1998. 414 s.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAOSTAT [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. PopStats. Dostupné z WWW: <<http://faostat.fao.org/site/550/default.aspx#ancor>>.

HABEEB, William Mark. Africa: Facts & Figures, 2005. 87 s. ISBN 978-1590848173.

HAGGETT, Peter. Geography : A Global Synthesis. London: Prentice Hall, 2001. 864 s. ISBN 978-0582320307. cit. dle CHLUBNÝ, Jiří. E-learningový kurz historické geografie : demografický přechod a Evropa [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

HENIG, David. Antropoweb [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Migrace. Dostupné z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/clanek/migrace>>.

HŮLE, Daniel. Demografie: Demografické informace, analýzy a komentáře [online]. Demografické informační centrum o.s., c2004-2009 [cit. 2010-02-21]. Dostupný z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_af>. ISSN 1801-2914.

CHESNAIS, Jean-Claude. The Demographic Transition : Stages, patterns, and economic implications. New York: Oxford University Press, 1992. 633 s. ISBN 0198286597. IN MONTGOMERY, Keith. University Wisconsin [online]. 2009-12-10 [cit. 2010-02-24]. The Demographic Transition. Dostupné z WWW: <<http://www.uwmc.uwc.edu/geography/Demotrans/demtran.htm>>.

CHLUBNÝ, Jiří. E-learningový kurz historické geografie: demografický přechod a Evropa [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

International Monetary Fund [online]. October 2009 [cit. 2010-03-10]. World Economic Outlook Database. Dostupné z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/index.aspx>>.

KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie: Učební texty univerzity Karlovy v Praze. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 52 s. ISBN 80-246-0222-9.

KINGSLEY, Kobo. Africa News : The largest network of African reporters [online]. 25.8.2009 [cit. 2010-02-24]. Africa's population now 1 billion. Dostupné z WWW: <http://www.africanews.com/site/Africas_population_now_1_billion/list_messages/26588>.

KOKAISL, Petr. Geografie náboženství: Úvod do problematiky studia světových náboženských systémů. Praha: PEF ČZU, 2009. 265 s.

KUMSA, Alemayehu. Infoservis společnosti Člověk v tísni [online]. 23.7.2002 [cit. 2010-03-16]. Bída neokolonialismu. Dostupné z WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1027420870>>.

LEMKIN, Raphael. Axis Rule in Occupied Europe [online]. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944 [cit. 2010-03-10]. Genocide, Dostupné z WWW: <<http://www.preventgenocide.org/lemkin/AxisRule1944-1.htm>>.

MENZELOVÁ, Kateřina. Vraťte se domů! : V rozvíjejících se zemích, kde Peking mohutně investuje, propukají protičínské nálady. Euro.cz : ekonomický zpravodaj [online]. 2010 [cit. 2010-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=20466>>.

MIHALCO, Zdeněk. Aktuálně.cz [online]. 4.3.2009 [cit. 2010-03-10]. Mezinárodní soud vydal zatýkač na súdánského prezidenta. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=631083>>.

Missiometrics 2008 : Reality Checks for Christian World Communions [online]. 2008 [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.house2harvest.org/docs/missiometrics.pdf>>.

MUIR, Patricia. Oregon State University [online]. 2009 [cit. 2010-03-15]. The demographic transition. Dostupné z WWW: <<http://people.oregonstate.edu/~muirp/demotran.htm>>.

MUSIL, Jiří. Universita Karlova v Praze: Přírodovědecká fakulta [online]. 2001 [cit. 2010-03-10]. Urbanizační proces. Dostupné z WWW: <<http://web.natur.cuni.cz/~slamak/uvm/textuvm.html>>.

NĚMEC, Jaromír. Afrika online [online]. 7.1.2004 [cit. 2010-02-24]. Podnebí Afriky. Dostupné z WWW: <<http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2004010701>>.

PAVLÍK, Zdeněk, RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, ŠUBRTOVÁ, Alena. Základy demografie. 1. vyd. Praha, 1986. 736 s.

Pew Research Center. Mapping the Global Muslim Population [online]. October 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://pewforum.org/newassets/images/reports/Muslimpopulation/Muslimpopulation.pdf>>.

POLITZER, Malia. Migration Information Source [online]. August 2008 [cit. 2010-02-24]. China and Africa: Stronger Economic Ties Mean More Migration . Dostupné z WWW: <<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=690>>.

PRB [online]. Aug. 12, 2009 [cit. 2010-02-28]. 2009 World Population Data Sheet. Dostupné z WWW: <http://www.prb.org/Topics/~link.aspx?_id=B5EF07ED46D54633A311E0827D2174B5&_z=z>.

PRB and African Population & Health Research Center. 2008 Africa Population Data Sheet [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.prb.org/pdf08/africadatasheet2008.pdf>>.

Refugees International. Refugees International: A powerful voice for lifesaving action [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Sudan. Dostupné z WWW: <<http://www.refintl.org/where-we-work/africa/sudan>>.

Research at the World Bank [online]. August 26, 2008 [cit. 2010-02-24]. World Bank Updates Poverty Estimates for the Developing World. Dostupné z WWW: <<http://go.worldbank.org/C9GR27WRJ0>>.

Reuters & ATGN. Africa the Good News [online]. 2009-12-8 [cit. 2010-03-10]. Africa GDP to grow 5.5 - 6% in 2010: AfDB. Dostupné z WWW: <<http://www.africagoodnews.com/economy/africa-gdp-to-grow-55-to-6-in-2010-afdb.html>>.

ROUBÍČEK, Vladimír. Úvod do demografie. Praha : CODEX Bohemia, s.r.o., 1997. 352 s. ISBN 80-85963-43-4.

SACU. Southern African Customs Union [online]. c 2007 [cit. 2010-02-24]. About SACU. Dostupné z WWW: <http://www.sacu.int/about.php?include=about/national_contact_points.html>.

SADC. Southern African Development Community [online]. c 2004 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.sadc.int/>>.

SANDBROOK, Richard. The politics of Africa's economic stagnation.: Cambridge University Press, 1985. 180 s. ISBN 9780521319614.

SANNEH, Lamin. Whose Religion is Christianity? . 2003. 128 s. cit dle BONK, Jonathan J. Dictionary of African Christian Biography [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. The Council on African Studies. Dostupné z WWW: <<http://www.dacb.org/xnmaps.html>>.

SAYRE, April Pulley. Africa.: Twenty-First Century Books, 1999. 64s.

SHAH, Anup. Global Issues [online]. 2004 [cit. 2010-03-10]. Nigeria and Oil. Dostupné z WWW: <<http://www.globalissues.org/article/86/nigeria-and-oil>>.

SCHEUFLEROVÁ, Kateřina. Odpovědná společnost: Český Rozhlas [online]. 22.6.2009 [cit. 2010-03-10]. Nekončící násilí v africkém Kongu. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/odpovednaspolecnost/svet/_zprava/597889>.

SKOKAN, Ladislav, et al. Hospodářský zeměpis 1. Praha : Fortuna, 2003. 136 s.

SWAIN, Jon. Times online [online]. 2008-2-10 [cit. 2010-02-24]. Africa, China's new frontier. Dostupné z WWW: <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/africa/article3319909.ece>>.

TERNON, Yves. Genocidy XX. století: Zločinný stát. Praha : 1997. 358 s. cit. dle MATOUŠEK, Jiří. Genocidy 20. století., 2009. 50 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého. Dostupné z WWW: <http://development.upol.cz/soubory/studium/bp/2009/2009_Matousek.pdf>.

TOMEŠ, Jiří, et al. Konflikt světů a svět konfliktů: Střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K, 2007. 349 s.

UN Enviroment Programme. Encyclopedia of Earth [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. Urbanization in Africa. Dostupné z WWW: <http://www.eoearth.org/article/Urbanization_in_Africa>.

UNDP. Human Development Reports [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Human Development Report 2009. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/>>.

UNESCO. EFA Global Monitoring Report [online]. 2010 [cit. 2010-03-02]. Reaching the marginalized. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.org/en/efareport/reports/2010-marginalization/>>.

UNHCR. 2008 Global Trends : Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons [online]. 2009 [cit. 2010-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/4a375c426.html>>.

UNHCR. UNHCR : The UN Refugee Agency [online]. 2010 [cit. 2010-03-10]. 2010 Regional Operations Profile - Africa. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/pages/4a02d7fd6.html>>.

UNICEF. Childinfo [online]. 2009 [cit. 2010-03-03]. Universal education will speed progress towards all development goals. Dostupné z WWW: <<http://www.childinfo.org/education.html>>.

UNICEF. The State of the World's Children Special Edition [online]. 2009 [cit. 2010-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_Spec_Ed_CRC_Statistical_Tables_EN_111809.pdf>.

United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT). The State of African Cities 2008 : A framework for addressing urban challenges in Africa [online]. 2008 [cit. 2010-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=2574&alt=1>>.

United Nations Human Settlements Programme. Report of the international tripartite conference on urbanization challenges and poverty reduction in African, Caribbean and Pacific countries [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.unhabitat.org/downloads/docs/7025_96016_acp_english.pdf>.

United Nations. Africa Renewal [online]. 2004 [cit. 2010-03-16]. The World reflects on Rwanda genocide. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/newrels/rwanda.htm>>.

United Nations. Economic and Social Council : Economic report on Africa 2004: unlocking Africa's potential in the global economy [online]. 2004-5-12 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/Depts/rcnyo/newsletter/survs/ecasurv2004.doc>>.

United Nations. The UN Office for West Africa [online]. 2005 [cit. 2010-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/unowa/unowa/bckgrdnew.pdf>>.

United Nations [online]. c2000 [cit. 2010-02-24]. World Macro Regions and Components. Dostupné z WWW: <<http://www.un.org/depts/dhl/maplib/worldregions.htm>>.

VAN DE KAA, Dirk J. Anchored Narratives : The Story and Findings of Half a Century of Research into the Determinants of Fertility . Population Studies : A Journal of Demography [online]. 1996, is. 50 [cit. 2010-02-22], s. 389-432 .

WINSTON, Robert. Člověk: Obrazová encyklopedie lidstva.: Knižní klub, 2005. 510 s.

WINTER, Joseph. BBC News [online]. 2006-11-16 [cit. 2010-02-24]. DR Congo poll crucial for Africa. Dostupné z WWW: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/5209428.stm>>.

World Bank. The World Bank [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Key Development Data & Statistics. Dostupné z WWW: <<http://go.worldbank.org/1SF48T40L0>>.

ZÁHOŘÍK, Jan. Etnologie Afriky [online]. 2006 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.ksa.zcu.cz/studium/podklady-kfs/ea/P%FDedn%A0%E7ky%201-4.pdf>>.

8. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – HDP Afriky (roky 2007, 2008, 2009, 2010).....	22
Tabulka č. 2 – HDP Afriky (2008) ve srovnání s vybranými státy světa	23
Tabulka č. 3 – Srovnání HDP/obyvatele (2008) podle regionů a populace	23
Tabulka č. 4 – Počet obyvatel v nejlidnatějších státech Afriky (2009)	28
Tabulka č. 5 – Věková struktura populace Afriky (2009)	31
Tabulka č. 6 – Návštěvnost 1. stupně zákl. škol a míra zápisů (2003-2008).....	34
Tabulka č. 7 – Návštěvnost 2. stupně zákl. škol a míra zápisů (2003-2008).....	35
Tabulka č. 8 – Podíl městské populace a podíl obyvatel žijících ve slumech (2008) ...	46
Tabulka č. 9 – Míra urbanizace v afrických regionech, růst populace (měst., celk.)	47

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Politická mapa Afriky

Zdroj: Department of Peacekeeping Operations Cartographic Section. *United Nations Cartographic Section* [online]. 2004 [cit. 2010-03-05]. Africa. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/africa.pdf>.

Příloha č. 2:

Doplňující klasifikace regionů a oblastí dle UNICEF⁹⁷ a OSN⁹⁸ použitých v tabulkách č. 6 a č. 7:

Region „**Blízký východ a severní Afrika**“ zahrnuje: Alžírsko, Džibuti, Egypt, Lybie, Maroko, Súdán a Tunisko, Írán, Irák, Jordánsko, Kuvajt, Libanon, Palestina, Omán, Katar; Saudská Arábie, Sýrie, Spojené arabské emiráty, Jemen.

Industrializované státy a oblasti jsou podle UNICEF tyto: Andorra, Austrálie, Rakousko, Belgie, Kanada, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Hongkong – Čína, Maďarsko, Island, Irsko, Itálie, Izrael, Japonsko, Lotyšsko, Litva, Lucembursko, Nizozemí, Nový Zéland, Norsko, Polsko, Portugalsko, Korejská republika, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie, USA.

Rozvojové země: není přesně dělení států, které by zapadaly do této kategorie. V praxi se mezi **rozvinuté oblasti** řadí Evropa, v Asii je to Japonsko, v Severní Americe Kanada a USA, v Oceánii Austrálie a Nový Zéland. V mezinárodních obchodních statistikách se mezi rozvinuté oblasti řadí i SACU (Southern African Customs Union) a Izrael. Státy vzniklé po rozpadu Jugoslávie jsou někdy řazeny do rozvojových zemí. Státy východní Evropy a Společenstva nezávislých států, se neřadí ani do vyvinutých ani rozvojových regionů.

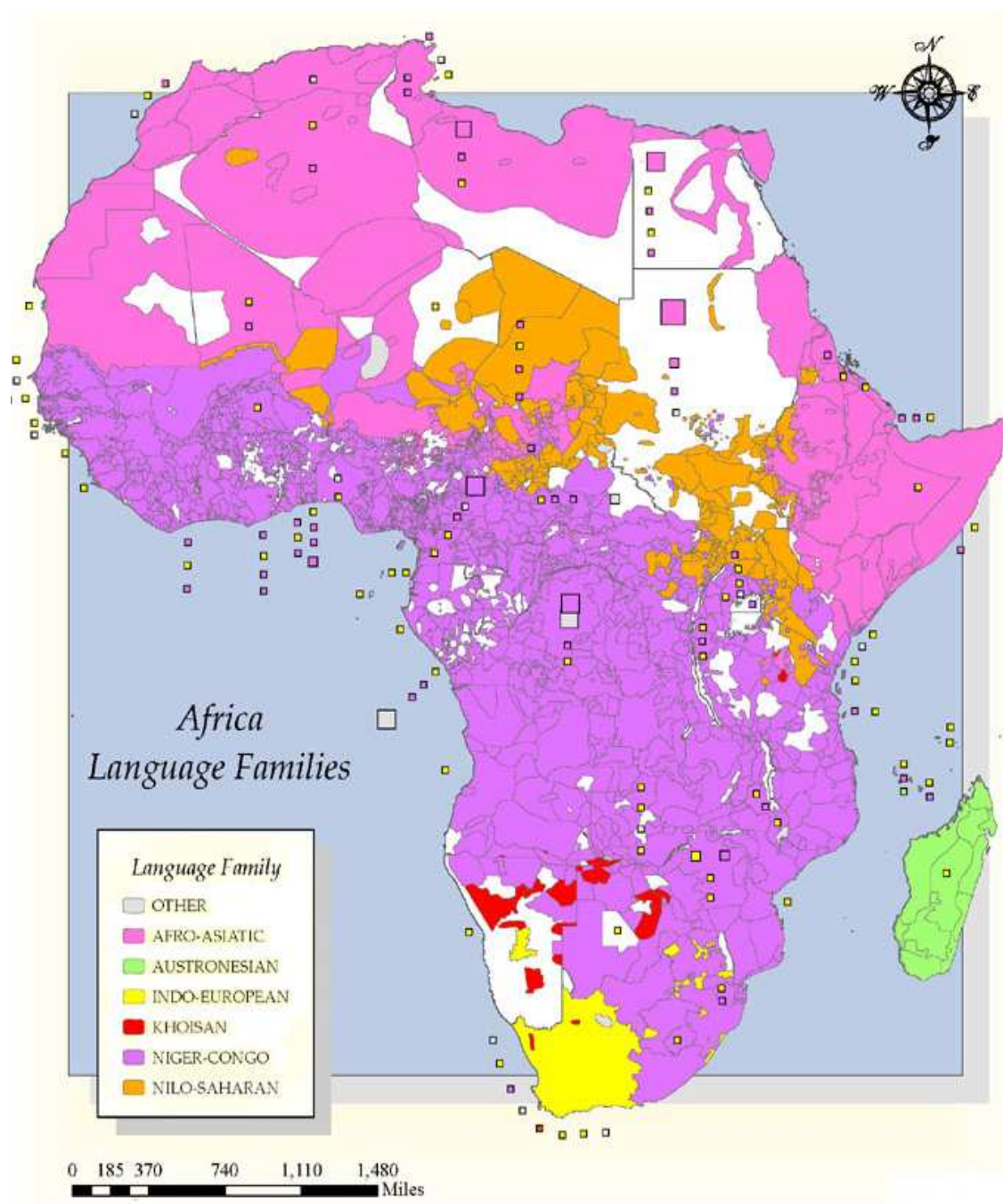
Nejméně rozvinuté země jsou dle OSN: Afghánistán, Angola, Bangladéš, Benin, Bhútán, Burkina Faso, Burundi, Kambodža, Středoafriická republika, Čad, Komory, Demokratická republika Kongo, Džibuti, Rovnicková Guinea, Eritrea, Etiopie, Gambie, Guinea, Guinea Bissau, Haiti, Kiribati, Laos, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Maledivy, Mali, Mauretánie, Mozambik, Myanmar, Nepál, Niger, Rwanda, Samoa, Svatý Tomáš a Príncipe, Senegal, Sierra Leone, Šalamounovy ostrovy, Somálsko, Súdán, Timor-Leste, Togo, Tuvalu, Uganda, Tanzanie, Vanuatu, Jemen, Zambie

Do regionu **střední a východní Evropa / Společenství nezávislých států** podle klasifikace UNICEF patří: Albánie, Arménie, Azerbajdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Černá Hora, Moldavská republika, Rumunsko, Ruská federace, Srbsko, Tádžikistán, Makedonie, Turecko, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán.

⁹⁷ **UNICEF.** *The State of the World's Children Special Edition* [online]. 2009 [cit. 2010-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.unicef.org/publications/files/SOWC_Spec_Ed_CRC_Statistical_Tables_EN_111809.pdf>.

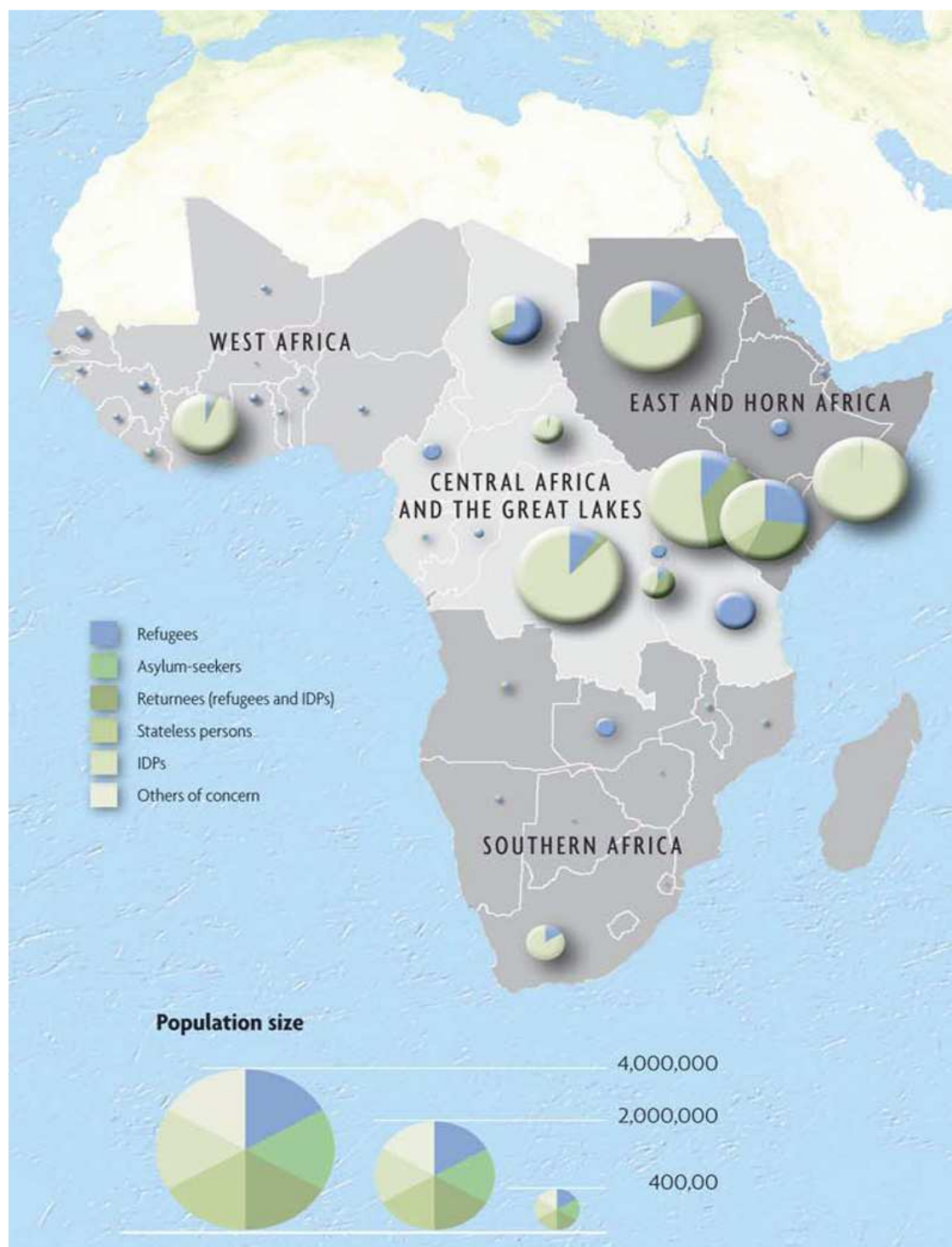
⁹⁸ **OSN.** *United Nations Statistics Division* [online]. 2010 [cit. 2010-03-12]. Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings. Dostupné z WWW: <<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm#ftnc>>.

Příloha č. 3: Africké jazykové rodiny

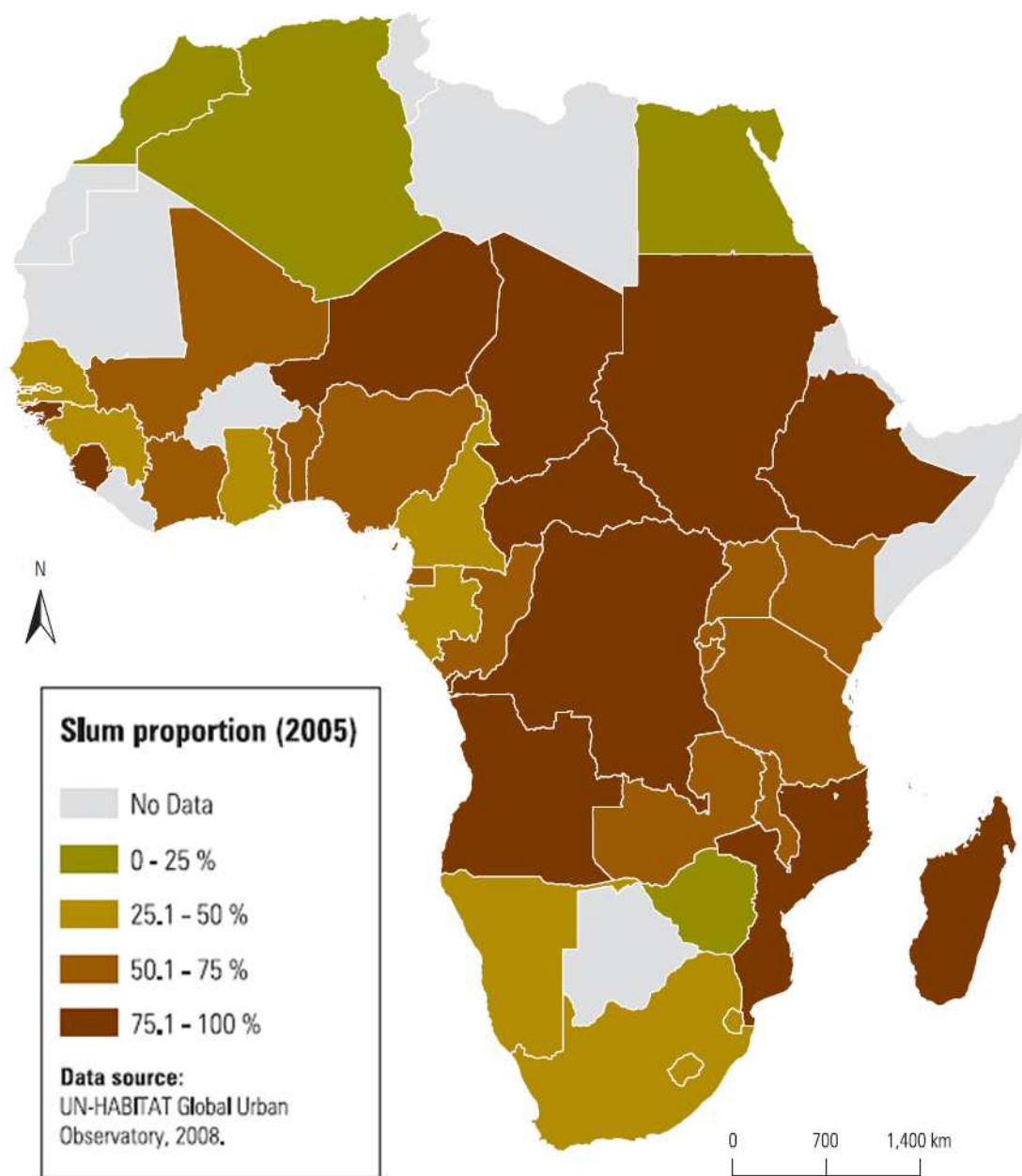
Zdroj: GMI. *Global Mapping International* [online]. 2004 [cit. 2010-03-05]. World Language Mapping System. Dostupné z WWW: <<http://www.gmi.org/images/WLMS32-Africa-Language-Fami.jpg>>.

Příloha č. 4: Rozsah migrantů v Africe (podrobný přehled rok 2009)

Zdroj: UNHCR. *UNHCR Global Appeal 2010 - 2011 : Africa - Regional summary* [online]. 2010 [cit. 2010-03-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhcr.org/4b02c7059.pdf>>.

Příloha č. 5: Procentuální rozsah slumů na africkém kontinentě (2005)

Zdroj: UN-HABITAT. *The State of the African Cities Report 2008* [online]. 2008 [cit. 2010-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2574>>.